

DARÁNYI IGNÁC TERV

A KÖZÉP-CSONGRÁDI SZIKESEK kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési terület (HUKN20017) Natura 2000 fenntartási terve

EGYEZTETETT VÁLTOZAT

Készítette a

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Budapest, 2015

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

Készült a **Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület** és a **Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság** együttműködésében az *Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 területek fenntartási terveinek készítéséhez nyújtandó támogatás igénybevételeinek részletes szabályairól* szóló a 43/2012. (V. 3.) VM rendelet alapján

Az dokumentum elkészítését az **Európai Unió** támogatta.

A projekt végrehajtásában közreműködők:

Králl Attila, biológus, szakmai koordinátor, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME)

Nagy Dénes, biológus, szakmai résztvevő, MME

Tóth Péter, agrármérnök, szakmai résztvevő, MME

Dóka Richárd, geográfus, kapcsolattartó koordinátor, Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság (KNPI)

Sipos Ferenc, biológus, szakmai résztvevő, KNPI

Pataki Zsolt, természetvédelmi őr, szakmai résztvevő, KNPI

Puskás József, természetvédelmi őr, szakmai résztvevő, KNPI

Lóránt Miklós, biológus, szakmai résztvevő KNPI

Márta Krisztina, kommunikációs szakértő, KNPI

A fenntartási terv szakmai-társadalmi egyeztetési folyamatának résztvevői (a beszélgetések, levélváltások és a fórumok jelenléti ívei alapján):

Váits Zoltán – ADU-NEKI,

Szitár Ferenc és **Kiss Gergő** – CSMRFK,

Vidás Livia és **Dobi Péter** – ATIVIZIG,

Darázs Ferenc, gazdálkodó, Ópusztaszer,

Bindics Ádám, gazdálkodó, Ópusztaszer,

Lovászi Péter, ATI-KTF,

Kiss Józsefné, Balástya,

Király Pál, Balástya,

Széli Imre,

Gera László,

Péter-Szabó Mihályné és **Vereckeiné Pál**

Gabriella, MOL Nyrt.

Bács-Kiskun Megyei KH Erdészeti

Igazgatósága

Becsey Zoltán, gazdálkodó, Balástya

Kórácz László, Balástya,

Fabók Veronika, Szent István Egyetem,

Gödöllő

Sipos Antal, gazdálkodó, Sándorfalva

Faragó M. Vilmos, gazdálkodó, Zsombó,

Tóth Gábor gazdálkodó, Sándorfalva,

Fazekas József, DALERD Zrt.

Dobos János, Csongrád Megyei

Kormányhivatal, Közlekedési Felügyelőség

Tóth György, gazdálkodó, Sándorfalva,

Gyömbér István, Sándorfalva,

Kakas Béla, polgármester, Sándorfalva

Önkormányzata

Kériné Csaba Ildikó, Sándorfalva

Önkormányzata

Gömöri Gabriella falugazdász, Csongrád

Megyei Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

Szabó Mihály,

Fráter Zoltán,

Fráter Zoltánné,

Tóth Tímea és **Lovrity László** ATI-NEKI,

Molnár Sándor, Szegedi Járási Hivatal,

Szabó Tibor, gazdálkodó, Ópusztaszer,

Kalocsai Richárd, TXM Olaj- és Gázkutató

Kft.,

Szatmári Adrienn és **Tajti László**, KNPI

Tartalomjegyzék

I. Natura2000 fenntartási terv.....	4
1. A terület azonosító adatai	5
1.1. Név	5
1.2. Azonosító kód	5
1.3. Kiterjedés.....	5
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	5
1.5. Érintett települések.....	5
1.6. Egyéb védettségi kategóriák.....	6
1.7. Tervezési és egyéb előírások.....	7
2. Veszélyeztető tényezők.....	9
3. Kezelési feladatok meghatározása	15
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	15
3.2. Kezelési javaslatok	16
3.2.1. Élőhelyek kezelése	18
3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés	36
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések	39
3.2.4. Kutatás, monitorozás	39
3.2.5. Mellékletek.....	41
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében	52
3.3.1. Agrártámogatások.....	52
3.3.2. Pályázatok.....	54
3.3.3. Egyéb	54
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	55
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök	55
3.4.2. A kommunikáció címzettjei	57
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel	59

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1. 1. Név

KÖZÉP-CSONGRÁDI SZIKESEK kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési terület (a továbbiakban: Közép-csongrádi szikések kjTT)

1. 2. Azonosító kód

HUKN20017

1. 3. Kiterjedés

1142,66 ha

1. 4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

Közösségi jelentőségű élőhelyek

1530* Pannon szikes sztyeppek és mocsarak
6260* Pannon homoki gyepek

Közösségi jelentőségű állatfajok

Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)
Dunai tarajosgőte (<i>Triturus dobrogicus</i>)

Közösségi jelentőségű növényfajok

Kisfészű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>)
--

A fenti alapadatok illetve a jelölő élőhelyek és fajok felsorolásánál a Natura 2000 terület adatlapjának (Standard Data Form) 2013. október 31-ével frissített változatait vettük alapul.

1. 5. Érintett települések

Csondrád megye:

Balástya,
Dóc,
Kistelek,
Ópusztaszer,
Sándorfalva,
Szatymaz.

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1. 6. Egyéb védettségi kategóriák

Egyéb érintett (átfedő) Natura 2000 terület

Natura 2000 terület neve	kód	kiterjedés (ha)	átfedés mértéke
Balástya-Szatymaz környéki homokvidék KMT	HUKN10008	6171,80	409,88 hektár ¹

Országos jelentőségű védett természeti terület

Az alább felsorolt *ex lege* területek minősülnek országos jelentőségű védett területeknek a TvT² 23§ (2) értelmében.

Ex lege védett területek

Szikes tavak, ill. tómedrek lévén a kJTT valamennyi terület egysége átfed *ex lege*-ként lehatárolt területekkel. Az átfedés mértéke változó; az átfedő területek kódját, nevét az alábbi táblázat összegzi:

Kód	Név
L-34-52-D-b/5	
L-34-52-D-b/1	Müller-szék
L-34-53-C-a/2	
L-34-53-C-a/3	Pitricsomi-rét
L-34-52-D-d/2	Őszeszéki-tó
L-34-53-C-c/5	Nádas-tó

Helyi jelentőségű védett természeti terület: a tervezéssel érintett terület határain az alábbi helyi jelentőségű védett természeti területek találhatók

#	Törzskönyvi szám	Védett természeti terület	Település	HRSZ
1	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0532
2	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0538
3	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/14f
4	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/29a
5	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/29b
6	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/32a
7	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/32b
8	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/32c

¹ A kJTT Ősze-szék és Bitó-szék nevű terület egységeit a Balástya-Szatymaz-környéki homokvidék KMT teljes egészében lefedi

² 1996 évi LIII. törvény a természet védelméről

9	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/32d
10	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/32f
11	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/32g
12	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/32h
13	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/32j
14	5/12/TT/90	Kistelek-balástyai Müllerszék	Balástya	0539/32k

Országos ökológiai hálózat:

A Közép-csongrádi szikesek területegységei az országos ökológiai hálózat övezetébe tartoznak, ennek *magterületei*, illetve *pufferterületei*. A magterületek legtöbbször azonosak az *ex lege* besorolású területekkel, az átfedés ennek megfelelő.

1. 7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1 Elfogadott érvényes természetvédelmi kezelési terv az érintett védett természeti területre (ha már elkészült, de nincs még elfogadva, akkor is)

Egyedi jogszabállyal kihirdetett országos jelentőségű védett terület nem található a tervezési területen, így természetvédelmi kezelési terv sem készült. Az *ex lege* területrészekre nézve a TvT (1996. évi LIII. törvény a természet védelméről) az irányadó.

1.7.2 Településrendezési eszközök

- 2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési
- Csongrád Megyei Területrendezési Tervről szóló 21/2005 (XII. 1.) önkormányzati rendelet. Legutóbbi módosítás: 10/2012. (III. 19.) önk. rend.
- településrendezési tervek³:
 - **Balástya** – településfejlesztési koncepció: 88/2003. (VI. 24.) határozat; településszerkezeti terv: 23/2005. (III. 29.) határozat; helyi építési szabályzat (HÉSZ) és szabályozási terv: 7/2005. (IV. 9.) rendelet. Legutóbbi módosítások: 2010
 - **Dóc** – településszerkezeti terv módosítás: 123/2009 (XII. 16.) határozat; helyi építési szabályzat és szabályozási terv: 14/2009 (XII. 17.) rendelet.
 - **Kistelek** – térségi szemléletű városfejlesztési koncepció: 32/2004 (II. 11.) határozat; szabályozási terv és HÉSZ: 32/2005 (XII. 28.) rendelet; településszerkezeti terv: 93/2005 (XII. 28.) határozat. Legutóbbi módosítások: 2013.
 - **Ópusztaszer** – hosszú távú fejlesztési koncepció: 56/2004 (III. 24.) határozat; HÉSZ és szabályozási terv: 21/2007. (X. 18.) rendelet; településszerkezeti terv: 220/2007 (X. 17.) határozat. Legutóbbi módosítások: 2012.

³ Forrás: Országos Rendezési Tervkataszter – <https://www.teir.hu/>

- **Sándorfalva** – településfejlesztési koncepció: 2008; településszerkezeti terv: 154/2006 (IX. 14.) határozat; HÉSZ és szabályozási terv: 20/2004 (IX. 23.) rendelet. Legutóbbi módosítások: 2011.
- **Szatymaz** – hosszú távú fejlesztési koncepció: 56/2004 (III. 24.) határozat; HÉSZ és szabályozási terv: 21/2007 (X. 18.) rendelet; településszerkezeti terv: 220/2007 (X. 17.) határozat. Legutóbbi módosítások: 2012.

1.7.3 Körzeti erdőtervek és üzemtervek

- **Körzeti erdőterv:** Kistelek-Sándorfalvi erdőtervezési körzet második erdőterve. Törzskönyvi száma 17/2007. Jóváhagyó határozat száma: FVM Természeti Erőforrások Főosztálya 63572/51/2007. Érvényessége: 2007. január 1-től 2016. december 31-ig.

1.7.4 Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

- Csongrádi apróvadas vadgazdálkodási körzet vadgazdálkodási terve (Országos Vadgazdálkodási Adattár) A körzet vadgazdálkodási terve kb. két éve érvényességét veszítette; új terv még nem készült.
- 4 érintett Vadgazdálkodási Egység (800610; 800510; 801020; 801010) vadgazdálkodási üzemtervei. A vadgazdálkodási üzemtervek érvényessége egységesen: 2017. február 28.

1.7.5 Halgazdálkodási tervek

A terület 001175 víztérkód számmal Ószeszéki tó, Balástya néven szerepel a halászati vízterületek közt.⁴ Bár kötelező lenne, de halgazdálkodó hiányában nincs halászati üzemterv sem a Csongrád Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság tájékoztatása alapján.

1.7.6 Vízyűjtő-gazdálkodási terv⁵

Az érvényes tervezési dokumentum: Alsó-Tisza jobb part alegység vízyűjtő-gazdálkodási terv, 2010 december. Közreadja: Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság, Alsó-Tisza- vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság Felülvizsgálat éve: 2015. Az Országos Vízyűjtő-gazdálkodási tervet 2010. május 5-én a Magyar Kormány a 1127/2010. (V. 21.) számú Korm. határozattal elfogadta. Ezzel együtt elfogadásra kerültek az alegységek – nem jogszabállyal kihirdetett – tervei is.

⁴https://www.nebih.gov.hu/szakteruletek/szakteruletek/foldmuv_ig/szakteruletek_fm/vho_fm/halaszat/nyilva_tartott_halgazd_vizter

⁵ www.vizeink.hu

2. Veszélyeztető tényezők

Új kód (2011-től)	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A04.03	pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	H	belül	30-40%	A területen az állattartás rendkívül visszaszorult – (vagy sosem volt igazán jelentős). Jelenleg egyedül a Bitó-széken van számottevő legelő állatállomány. A legeltetés hiánya a mélyebben fekvő gyepterületek, szikes mocsarak zsiókásodását, nádasodását; a magasabb térszínek cserjésedését, inváziós fajok terjedését, a gyepek fajkészletének megváltozását, elszegényedését okozza, ennél fogva kiemelten veszélyezteti a *6260 Pannon homoki gyepek közösségi jelentőségű, ill. a *1530 Pannon szikes sztyepppek és mocsarak jelölő élőhelyet, az utóbbin előforduló kiskészű aszatot (<i>Cirsium brachycephalum</i>).
A03.03	kaszálás felhagyása, hiánya	M	belül	5-10%	A Natura 2000 terület több területi egységén (Bitó-szék, Pitricsom, Müller-szék, Nádas-tó) jelentkező probléma, amely a gyepek avarosodásához, a füves – mocsaras élőhelyek nádasodásához, ill. becserjésedéséhez vezet. A fentiekhez hasonlóan a a *1530 Pannon szikes sztyepppek és mocsarak jelölő élőhelyet, az ezen előforduló kiskészű aszatot (<i>Cirsium brachycephalum</i>) veszélyezteti
A04.01	intenzív legeltetés	L	belül		A hátsó részek homoki gyepei (*6260 Pannon homoki gyepek), homoki sztyepprékjei <i>túllegeltetésre</i> érzékenyek, ugyanakkor vízesebb évek nagy részében a teljes területből csak ezek a foltok legeltethetők – különösen egy állatfajtaival végzett legeltetés esetén.
J02.02	hordalékkotrás	H	belül	~10%	A vonalas vízi létesítmények: csatornák, árkok medrének kotrása során védett, ill. közösség

					jelentőségű állatfajok (vízi gerinctelenek, kétéltűek) pusztulhatnak el. Az ilyen gyakorlat a csatornákhöz kötődő jelölőfajok, így a vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai gőte (<i>Triturus dobrogicus</i>), ill. a vidra (<i>Lutra lutra</i>) élőhelyeit és példányait veszélyezteti. (A csatornák, partok fás szárú növényzetének ritkítása pedig madárvédelmi szempontból jelent veszélyt.
G01.03	motoros járművel végzett tevékenység	M	belül	<5%	A vizenyős-sáros-homokos területek vonzerőt jelentenek a terepmotorok és a quadok tulajdonosai számára. Problémaként ez a Nagy-pitricsom esetében jelentkezik, ahol a gyepterületek (*6260 Pannon homoki gyepek) károsodásával jár.
B01.02	beerdősítés, fásítás idegenhonos fajokkal	M	belül	6-7%	A fásítás, erdősítés a védett, ill. közösségi jelentőségű nyílt, gyepes terület (*1530 Pannon szikes sztyeppék és mocsarak, ill. *6260 Pannon homoki gyepek) csökkenésével jár. A Nagy-pitricsom területegységen az elmúlt 2-3 évtizedben több helyen jelentek meg új, általában nemes nyárból és akácból álló faültetvények. Az elmúlt néhány évben számottevő új telepítés nem valósult meg a területen, de rendszeresek az ezzel kapcsolatos engedélykérelmek.
E03	szemét, hulladék	M	belül	<5%	A területek szegélyében a fával borított részeken, illetve a gyepen is több helyen található mezőgazdasági, illetve háztartási hulladék, amely a terület elfoglalásán túl szennyező forrást jelent. Kiemelten jelentkezik a probléma a *6260 Pannon homoki gyepek előfordulási helyein.
H01.03	egyéb pontszerű felszíni vízszennyezés	M	belül	10%	A Kis-pitricsom (Sárgatanya-tó) É-i csücskénél található jelentős fóliás kertészet fűtésre használt termálvíze terület szélén található mesterséges medencébe/csatornába ömlik, ahonnan – legalább részben – kontrollálatlanul a mocsaras

					területre folyik, ott a szikes tó hidrológiai viszonyainak, a víz kémiai összetételének megváltozását, a terület kilúgozódását okozza. A Kis-pitricsom terület egység jellemző vegetációját a 1530* Pannon szikes sztyeppék és mocsarak élőhelytípus alkotja, ezért erre az élőhelytípusra van negatív hatással.
I01	Idegenhonos inváziós fajok jelenléte	M	belül	kb. 5%	A Natura 2000 terület inváziós növényfajokkal kismértékben fertőzött. Azonosított idegenhonos inváziós növényfajok a területen: fás szárúak: akác, keskenylevelű ezüstfa, zöld juhar lágyszárúak: japánkeserűfű-faj, selyemkóró, parlagfű. A gyepek kezelésének elmaradása az inváziós fás- és lágyszárúak (elsősorban ezüstfa és selyemkóró) terjedésével járhat. Az inváziós nyomás különösen a 6260* Pannon homoki gyepek élőhelytípus esetén jelentős.
K02.02	szerves anyag felhalmozódása	M	belül	20%	A Kistelek határában lévő sajtgyárból, illetve Kistelek településről származó szennyvíz – derítés után – a Müller-szék nádasos területére kerül, ami az északi területrészen szervesanyag-többletet, így a elnádásodását okozza. Mivel nádaratás sem történik minden évben, a hatás fokozott. A Natura 2000 területen, ill. azok környezetében lévő szántóföldek (Nádas-tó É-i része, Kis- és Nagy-Pitricsom), illetve kertészetek(Sárgatanya-tó) mentén az elfolyó, tápanyagban mesterségesen dúsított víz extra tápanyag-terhelést jelent a gyepek, mocsári élőhelyek számára, így a 1530* Pannon szikes sztyeppék és mocsarak és a 6260* Pannon homoki gyepek élőhelytípus esetén.
C01.01.01	homok- és kavicsbányászat	M	kívül	~20%	A homokbányák a táj karakterét átalakítják. A bányák helyén kialakuló tavak párolgási ablakokat jelentenek a területen,

					<p>amely a talajvízszint csökkenését okozza. A hatás a tavaktól jelentős távolságokra is kimutatható. A talajvízszint csökkenése a 1530* Pannon szikes sztyeppék és mocsarak élővilágára, így a kiskészű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>) állományára, valamint a vizes élőhelyekhez kötődő állatfajokra is negatív hatással lehet: ilyen a vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), a dunai gőte (<i>Triturus dobrogicus</i>), ill. a vidra (<i>Lutra lutra</i>) is.</p> <p>Az elmúlt 2-3 évtized során a Natura 2000 terület-egységek határában (Nádas-tó, Bitó-szék) nagy területeken létesültek bányák, bányatavak. Így különösen a 6260* Pannon homoki gyepek közösségi jelentőségű élőhelytípus esetén.</p>
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	H	mindkettő	~10-20%	<p>A területen található szántókon, illetve zöldségkertészetekben, valamint a területen kívül eső szántók, gyümölcsösök és fóliás kertészet területén alkalmazott biológiai és kémiai anyagok az öntözővízzel és a csapadékvízzel a mélyebben fekvő szikes-mocsaras területre jutnak, veszélyt jelentve annak növény- és állatvilágára. A szennyezésre különösen érzékenyek a csatornákhöz kötődő jelölőfajok, így a vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai gőte (<i>Triturus dobrogicus</i>), ill. a vidra (<i>Lutra lutra</i>) is. A 1530* Pannon szikes sztyeppék és mocsarak és az ezeken a területeken élő kiskészű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>) állományára szintén negatív hatással lehet a szennyezés.</p>
C01.02	vályog- és agyaggödrök	M	mindkettő	<2%	<p>A területen több helyen található kisebb-nagyobb felületű anyagnyerő- ill. öntözőgödrök. Számuk az elmúlt másfél évtizedben emelkedett. (Ősze-szék, Bitó-szék). A gödrökből kitermelt anyag a gyepeken gyomosodó kupacok formájában marad hátra. A</p>

					gödrökben felgyűlő, öntözésre használt talajvíz negatívan befolyásolja a területek vízháztartását. A vízkitermelésen túl a gödrök – a bányatavakhoz hasonlóan – párolgási ablakot is jelentenek. A talajvízszint csökkenése a 1530* Pannon szikes sztyeppék és mocsarak élővilágára, így a kiskisgyűrt aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>) állományára, valamint a vizes élőhelyekhez kötődő állatfajokra is negatív hatással lehet: ilyen a vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), a dunai gőte (<i>Triturus dobrogicus</i>), ill. a vidra (<i>Lutra lutra</i>) is.
J02.03	csatornázás és vízelvezetés	H	mindkettő	100%	A területen az 1930-as évektől kezdődően igen jelentős mértékű csatornázás történt: ÉNy-DK-i futású, párhuzamos főcsatornákból + kisebb odavezető árkokból álló rendszer jött létre, amelynek fő funkciója a tavaszi belvizek elvezetése. A vizek levezetése a vízhez kötődő élőhelyek kiszáradását, degradálódását okozza, hosszabb távon gazdálkodási, gazdasági kárt is jelent. A vízelvezetés hozzájárul a talajvízszint csökkenéséhez, így az a 1530* Pannon szikes sztyeppék és mocsarak élővilágára, a kiskisgyűrt aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>) állományára, valamint a vizes élőhelyekhez kötődő állatfajokra is negatív hatással van: ilyen a vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), a dunai gőte (<i>Triturus dobrogicus</i>), ill. a vidra (<i>Lutra lutra</i>) is.
J02.07.01	talajvíz kivétel mezőgazdasági célra	H	mindkettő	~10%	A Natura 2000 területen és annak környezetében több helyen található öntözőgödrök, amelyekből a felgyűlt talajvizet öntözés céljából kiemelik. A gyakorlat széles körben elterjedt, ezért negatív hatással van a terület vízháztartására. A fóliás kertészeteket több helyütt termálvízzel öntözik. Lásd még: C01.02 és H01.03 pontok is. A talajvíz-kivétel hozzájárul a talajvízszint csökkenéséhez, így

					<p>az a 1530* Pannon szikes sztyeppek és mocsarak élővilágára, a kisészkű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>) állományára, valamint a vizes élőhelyekhez kötődő állatfajokra is negatív hatással van: ilyen a vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), a dunai gőte (<i>Triturus dobrogicus</i>), ill. a vidra (<i>Lutra lutra</i>) is.</p>
M01.02	aszály és csapadékmennyiség csökkenés	M	mindkettő	100%	<p>A klímaváltozás következtében az egyébként is száraz, gyakran aszályos terület csapadékkellátottsága tovább romlik, ill. szélsőségesse válik. Ez elsősorban a vízhez kötődő élőhelyeket és fajokat sodorja veszélybe. A legérzékenyebben a 1530* Pannon szikes sztyeppek és mocsarak élővilága reagálhat ezekre a változásokra.</p>

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A Közép-csongrádi szikesek kJT területén a Natura 2000 kijelölés és a védelem általános célja a területen előforduló, és a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű élőhelyek, így a **1530*** - **pannon szikes sztyeppék és mocsarak** és a **6260*** - **pannon homoki gyepek**, továbbá az ezekhez az élőhelyekhez kötődő jelölő, közösségi jelentőségű növény- és állatfajok, így a **kisfészű aszat (*Cirsium brachycephalum*)**, a **vöröshasú unka (*Bombina bombina*)** a **dunai göte (*Triturus dobrogicus*)**, valamint a területen előforduló, de nem jelölő **vidra (*Lutra lutra*)** kedvező természetvédelmi helyzetének) fenntartása, illetve helyreállítása.

Kiemelten fontos cél a jelölő élőhelyek fennmaradását, illetve a jelölő fajok életfeltételeit biztosító, ugyanakkor gazdasági és társadalmi szempontból is életképes, kedvező területhasználati módok bevezetése, ösztönzése, támogatása.

Ugyancsak kiemelt fontosságú cél a Balástya-Szatymaz környéki homokvidék különleges madárvédelmi területbe (HUKN10008) is tartozó területrészek (Bitó-szék, Őszeszék) az **ugartyúk (*Burhinus oediconemus*)**, **szalakóta (*Coracias garrulus*)** és **kis őrgébics (*Lanius minor*)** számára kedvező élőhelyek: legeltetett szikes gyepek, illetve mozaikos, táplálékban gazdag, extenzíven művelt gyepek fenntartása illetve kialakítása.

A jelölő élőhelyek esetében a kedvező természetvédelmi helyzet fenntartása/helyreállítása az élőhelyek területi kiterjedésének és természetességének megőrzését, ill. növelését jelenti. A Közép-csongrádi szikesek esetében ennek legfontosabb feltételei a megfelelő vízkormányzás/vízgazdálkodás, továbbá egy elsősorban legeltetésen, kisebb részt kaszáláson alapuló gyepgazdálkodás kialakítása és fenntartása az érintett területeken.

Hosszú távú cél a területegységek természeti értékeit kialakító és fenntartó, ám gazdasági szempontból is működőképes, tradicionális alapokon nyugvó gyepgazdálkodás kiterjesztése. Ennek módja a kaszálók, legelők, vizes élőhelyek és szántók (ide értve a Natura 2000 területen kívüli környező szántókat is) olyan mozaikjainak létrehozása, amely az eltérő időjárású évek esetén is biztosítani tudja a legelő állatállományok ellátását. A gazdálkodás keretében így térben és időben mozaikos területhasználat jöhet létre, amely fenntarthatja ritkább növényfajok állományát és a jelölő élőhely természetességét, életteret, illetve egyenletesen elérhető táplálékot biztosítva a jelölő állatfajok számára.

Az élőhelyek ökológiai állapotának, természetességének javítása mellett **szikes élőhelyek újonnan történő kialakítása, rekonstrukciója** is hosszú távú célkitűzés.

3.2. Kezelési javaslatok

A kezelési javaslatok általános bemutatása és magyarázata

A kezelési javaslatokat két nagy csoportban tárgyaljuk; gazdálkodáshoz NEM KÖTHETŐ, illetve gazdálkodáshoz KÖTHETŐ javaslatokat fogalmazva meg. Előbbiek a teljes területre vonatkoznak, utóbbiak kezelési egységekként külön-külön kerülnek tárgyalásra. A gazdálkodáshoz köthető javaslatok között megkülönböztetünk általános, illetve a támogatási rendszerekhez illeszkedő (vagy a jövőben illeszthető) javaslatokat. Ez utóbbiak lehetnek kötelezőek, illetve önkéntes vállallásokon alapuló, agrár-kifizetésekhez kapcsolódó javaslatok.

A **Közép-csongrádi szikesek kJT** hazai viszonylatban a kis összkiterjedésű Natura 2000 területek közé tartozik, amely hat, egymástól néhány tíz km-re fekvő foltból áll. Ezek területe egyenként jellemzően száz-kétszáz hektár. Mindegyik terület egységen belül megtalálhatók az egykori szikes tavak, mocsarak medervonulatai, az azokat a magasabb térszíneken kísérő szikes gyepek és a parti száraz gyepek, szántók. Minden terület egységnél található ún. belvíz-elvezető csatorna is. Szinte mindenhol fekszik a Natura 2000 terület határain belül is beépített terület (lakott vagy elhagyott tanya, major, kertészet), út, facsoport. Az Ősze-szék területén közel állandó vízborítású tó található, a Pitricsom területén jelentősebb erdőszáv húzódik.

A kezelési előírások, javaslatok, tervek jelentősen eltérnek egy-egy ilyen élőhely-típus estében. Ahhoz, hogy a kezelési előírások esetében egyértelműen azonosítható legyen, hogy az adott terület egységen belül egy-egy konkrét előírás mely részterületre vonatkozik, **a területet kezelési egységekre bontottuk**. A kezelési egységeket a élőhelytérképezés és botanikai felmérés térképei (és így az élőhelyi jellegzetességek – vízborítás, talaj stb.) alapján állapítottuk meg, de figyelembe vettük az ingatlanok (földrészletek) és a MePAR fizikai blokkok⁶ határait is.

A kezelési egységek (KE) elnevezésekor a területen gazdálkodók által is ismert és használt fogalmakat vettünk alapul. A területen így **a következő kezelési egység-típusokat lehetett elkülöníteni**.

- **Állandó vízfelület:** az Őszeszéki-tó nyílt vízterülete.
- **Nádas:** összefüggő nádállománnyal borított, időszakos vagy állandó vízborítású területek.
- **Árok:** a szikes mocsarak medrében található kis mélységű, a vízvezetést helyben segítő árkok.
- **Csatorna:** nagyobb területek vízrendezését szolgáló, akár több méter mélységű vagy szelvény szélességű vízi létesítmények, amelyek jellemzően a Natura 2000 terület határain kívülről érkeznek és tovább is húzódnak azon.
- **Száraz gyepek:** a magasabb („partosabb”) területrészeken található, vízzel csak kivételesen borított gyepek.
- **Üde gyepek:** magas talajvízzel jellemezhető, időszakosan akár vízzel is borított, de nem szikes jellegű gyepek (Á-NÉR szerint pl. D34 – Mocsárrétek).
- **Szikes gyepek:** időszakosan vízzel borított gyepek, sziki növénytakarókkal (Á-NÉR szerinti F2, F4, F5 élőhelytípusok, 1530* Natura 2000 jelölő élőhely).

⁶ Forrás: www.mepar.hu

- **Szikes mocsár:** rendszeresen, de nem állandóan vízzel borított területrészek, sziki növénytakaságokkal (pl. Á-NÉR szerint: B6 - Zsiókás és sziki kákás szikes mocsarak; 1530* Natura 2000 jelölő élőhely).
- **Szántó:** az ingatlan-nyilvántartástól függetlenül az elmúlt években is szántóként használt területrészek.
- **Erdő:** az erdők védelméről szóló törvény alapján erdőnek minősülő (a gyakorlatban 1 ha-nál nagyobb) fásszárú állományok.
- **Facsoport:** a kb. 0,1-1 ha közötti kiterjedésű faállományok. Az ennél kisebb fás területeket a körülöttük lévő egységekbe vontuk.
- **Beépített:** használt és elhagyott tanyahelyek, major, kertészet.
- **Út:** a Bitó-széket átszelő aszfaltút.

Kezelési egység neve	Kódja	Őszeszék	Bitó-szék	Müller-szék	Nádas-tó	Pitricsom	Sárgatanyató	Összesen
Állandó vízfelület	TO	42						42
Nádas	NA	30		38	29			97
Árok	AR	< 1				1	< 1	2
Csatorna	CS	5	3	5		1	1	15
Száraz gyepek	GY	10		3				13
Üde gyepek	GY			4			17	21
Szikes gyepek	SI	30	122	17	52	213	5	439
Szikes mocsár	MO	40	24	68	53	48	49	282
Erdő	ER	5				69		74
Facsoport	ER		3		3		< 1	6
Szántó	SA	48	40	8	2	24	10	132
Beépített	EP	< 1	4			10	3	17
Út	UT		2					2
Összesen		210	198	143	139	366	85	1142

A kezelési egységek kiterjedése az egyes területi egységeken (egész hektárokbán)

A fenti kategóriákból az alábbi egyes kezelési egységek határolhatók le:

- KE1 - Gyep (száraz gyepek, üde gyepek, szikes gyepek)
- KE2 - Szikes mocsarak (zsiókás)
- KE3 - Szántók
- KE4 - Nádas
- KE4 - Állandó vízfelület
- KE5 - Erdő
- KE5 - Facsoport
- KE6 - Vízgazdálkodási (árok, csatorna)
- KE7 - Beépített (beépített, út)

A kezelési egységek pontos elhelyezkedését lásd az 1. melléklet térképein.

A kis kiterjedésű foltok a kezelhetőség érdekében nem képeznek önálló egységeket, azokat a szomszédos foltokkal összevontuk. Ilyenek például a szántók közötti vagy gyepeken haladó földutak, csupán néhány fából álló facsoportok.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok

- A) A területen földfelszínen folytatott továbbá vízi **technikai sporttevékenység** (például motor- vagy autóverseny, jet-ski) nem folytatható. — A területegységek kis kiterjedése miatt ilyen szabadidős tevékenység vagy edzés, verseny csak olyan módon lenne végezhető, amely a jelölő szikes élőhelyek károsítását okozná.
- B) A területen **horgászat, horgászverseny, közösségi rendezvény csak a természetvédelmi hatóság külön engedélyével** tartható. Ilyen rendezvény csak kis létszámmal tervezhető, olyan módon, hogy ne okozza a gyepes, nádas és vízállásos területek állapotának átmeneti romlását, a védett fajok zavarását. Engedélyezés esetén a parkolók, kiszolgáló létesítmények a szántó vagy beépített területeken, de lehetőség szerint a kJT határán kívül helyezendőek el. Csak 1-2 napos rendezvény szervezhető. — A nagy létszámú, hosszú időtartamú rendezvények a látogatói taposás révén károsíthatják az élőhelyeket, továbbá zavarhatják a védett állatfajok élettevékenységét.
- C) **Új burkolt utak kialakítása a területen nem engedélyezhető.** — A meglévő kis számú földút forgalma ilyen fejlesztést nem indokol, nagyobb forgalom generálása a területen kedvezőtlen lenne természetvédelmi szempontból.
- D) **Lakhatási vagy a természetvédelmi kezeléshez nem kapcsolódó gazdasági célú területkivonás**, gyepes, nádas vagy vízállásos területek állapotromlását okozó létesítmény kialakítása **nem engedélyezhető.** — Az ilyen beruházások a jelölő élőhely kiterjedésének illetve a jelölő fajok állományának csökkenésével járnak, ami ellentétes lenne kijelölés céljaival.
- E) Indokolt lenne lefolytatni **az ex lege szikes tó területeknek a Tvt. 26. § (3) bekezdés szerinti lehatárolását** és a védettség tényét az ingatlan-nyilvántartásba feljegyeztetni. — A földtulajdonosok, földhasználók szempontjából az ingatlan-nyilvántartási feljegyzés növelné a jogbiztonságot, a terület státuszának egyértelmű besorolását.

Gazdálkodáshoz köthető általános javaslatok

KE 1 - GYEPTERÜLETEK KEZELÉSE

Az itt felsorolt előírás-javaslatok az alábbi kezelési egység típusokra vonatkoznak: **száraz és üde gyp, szikes gyp.**

A Natura 2000 területen található szikes gyepeket, illetve száraz és üdebb gyepeket elsősorban **legeltetéssel lehet optimálisan kezelni és hasznosítani**, a kaszálás részleges fenntartása mellett. Javasolt a legeltetett állatok mennyiségének, fajának és fajtájának optimalizálása, a szárazabb területeken a túllegeltetés megszüntetése. A területek sokféleségének kialakítása és fenntartása érdekében a marhával, juhval és lóval történő

legeltetés mellett kiegészítésként az arra alkalmas élőhelyeken számár, mangalica, bivaly bevonása is indokolt lenne.

Általánosságban az a kedvező, ha az adott év csapadékviszonyai (és ezzel együtt a fűtermés mennyisége) figyelembe vételével olyan gyephasználat alkalmazható, amely a területeket fokozatosan veszi igénybe, nem egyszerre okozza a növényi anyag eltávolítását, lehetőséget ad legalább a terület egy részén a védett növények magérlelésére és a védett madárfajok biztonságos költésére. Ideális esetben a tavaszi vízborítás megszűnését követve fokozatosan kezdődik meg a területek legeltetése.

A szükségtelen tisztító kaszálásokat vissza kell szorítani, törekedni kell, a mozaikos, hagyásterületet kaszálási gyakorlat terjesztése, a kaszálási módok diverzifikálására. Tisztító kaszálás csak az invazív fajokkal fertőzött, más módon nem kezelhető foltokban indokolt.

A gyepterület részét képező a tájidegen inváziós növényfajok irtása, a szántóterületekről eredő zavaró hatások mérséklése

Ahhoz, hogy a gyepterületek állapota ne romoljon, el kell kerülni a gyepfelszín mechanikai sérülését továbbá az olyan beavatkozásokat is (például trágyázás, túllegeltetés stb.), ami a gyepet alkotó növényfajok fajkészletét jelentősen átalakítja, teret ad a gyomosodásnak vagy egyes fajok aránytalan előretörésének.

Mérsékelni kell az élőhelyeket érő, mezőgazdasági eredetű zavarásokat: szervesanyag- és vegyszerbemosódásokat, gyepfelszín károsodását okozó technikai és egyéb zavarásokat.

A poloskaszagú kosbor (*Orchis coriophora*) a szikes rétek és homoki gyepek átmeneti zónájának faja, a Sárgaház-tó területegység kivételével minden ilyen élőhelyen megtalálható. Június-júliusban virágzik; hagyásfoltokkal tarkított késői kaszálással vagy legeltetéssel állománya megőrizhető.

A mocsári kosbor (*Orchis laxiflora*) az Őszesék kivételével minden területegységen előkerült, a nedves gyepek növénye. Hagyásfoltokkal tarkított késői kaszálással vagy legeltetéssel állománya megőrizhető.

Kötelezően betartandó előírások

A Közép-csongrádi szikesek Natura 2000 területen található gyepekre a **269/2007. (X. 18.) Korm. rendeletben foglaltak kötelezően betartandók.**

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény értelmében az ex lege területnek minősülő szikes területek – itt a szikes gyepek területe – esetében kaszálás, legeltetés csak a természetvédelmi hatóság engedélyével végezhető.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírások	Megjegyzés / magyarázatok
GY01	Felülvetés nem megengedett.	csak természetvédelmi céllal (1)

GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.	Kivéve selyemkóró szelektív irtása, szelektív kijuttatással (1)
GY09	Fogasolás nem megengedett.	csak természetvédelmi céllal (1)
GY13	Kiszántás nem megengedett.	(2)
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.	(3)
GY15	Tűzpázták létesítése nem megengedett.	(2)
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.	(4)
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.	(5)
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.	Ezüstfa és akác esetében a sarjadás megelőzéséről gondoskodni kell (6)
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.	(6)
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.	(6)
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.	(7)
GY53	Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem lehet kisebb 5-ha-nál.	(8)
GY60	A gyepon legelésbizárt terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a parcella 10%-át.	(8)
GY67	Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.	(8)
GY68	Legeltethető állatfaj: juh.	(8)
GY69	Legeltethető állatfaj: kecske.	(8)
GY70	Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár).	(8)
GY71	Kaszálás július 15. előtt a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt egyeztetés alapján lehetséges.	(8), (9)
GY80	A gypet évente csak egyszer lehet kaszálni.	(1)
GY91	Mozaikos kaszálás folytatása, egybefüggő kaszált terület nem haladhatja meg az 5 ha-t, vagy a terület 30%-át. A kaszálások között legalább 1 hétnél el kell telnie.	(8)
GY92	A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.	(10)
GY97	A parcella max. 50%-a hasznosítható kaszálással.	hosszú távú cél (8)
GY99	A kaszálatlan területet évente más helyen kell kialakítani.	(8)
GY104	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.	(1), (5)
GY108	Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell.	(5)
GY116	Gyepterületen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.	(1)
GY117	Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jóságállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park-igazgatósággal egyeztetni szükséges.	(8)

Magyarázatok az előírás-javaslatokhoz

(1): A tevékenységek a gypet alkotó növényfajok arányának kedvezőtlen megváltozását, illetve gyomosodást okozhatnak.

(2): A gyepek megszüntetése (feltörés, beszántás, lokálisan is) alapvetően ellentétes a természetvédelmi célokkal, mert csökkenti a növények fajszámát, megszünteti az állatok búvó- és táplálkozóhelyét stb.

(3): A gyepfelszín fizikai károsodása – csupasz talajfelszínre kerülése, talajtömörödés – a fajkészlet megváltozásán túl erős teret ad a gyomosodásnak, rontja a gépi kaszálás lehetőségét.

(4): A terület gyepi hosszú időtávot tekintve kaszálás és legeltetés hatására kapták jelenlegi képüket. A gazdálkodás elmaradása a gyomosodást, cserjésedést, beerdősülést, illetve a nyílt élőhelyek túlzott benövényesedését okozná. Ezért legeltetési vagy kaszálós hasznosítás szükséges.

(5): Az inváziós fajok az élőhelyek eredeti növényzetét kiszorítják, természetvédelmi és gazdálkodási szempontból is rontva a gyepek állapotát, mindkét szempontból értéktelen növényzetet alakítanak ki.

(6): A cserjésedés az élőhelyek eredeti növényzetét szorítja ki, természetvédelmi és gazdálkodási szempontból is rontva a gyepek állapotát. A védett fajok zavarásának, károsításának elkerülése érdekében a cserjeirtás a vegetációs időszakon kívül végzendő.

(7): Az egyes évek eltérő csapadékviszonyai mellett az eltérő mennyiségű fűtermés változó mennyiségű állat eltartására képes. Általában a 0,5 állategység/hektár a megfelelő legelőnyomás. A gyep túllegeltetése akkor következik be, ha a gyep magassága nagy kiterjedésben 8-10 cm alá csökken. Ez csökkenti a növényi biomasza termelést, fajkészlet-változást és gyomosodást okozhat. Túllegeltetésre csak egyes madárfajok érdekében, lokálisan, előzetesen egyeztetett módon kerülhet sor. A túllegeltetés a taposás talajtömörítő hatását is fokozza.

(8): Természetvédelmi szempontból ideális állapotban az élőhelyek térben is időben mozaikosan kerülnek lelegelésre, lekaszálásra. A legeltetés több fajjal történik, annak igényei szerint más-más gyeptípust érintve. Ez biztosítja a védett növény- és állatfajok túlélését, folyamatos táplálkozó- és búvóhelyét. Egyúttal ez adja a gazdálkodó számára is a legnagyobb hozamot! Egy-egy blokk egységes, egyidejű lekaszálása egyik napról a másikra megszünteti az ízeltlábúak élőhelyét, ezzel a rovarévők táplálkozási lehetőségeit, továbbá a gyepek kiszáradását is fokozza.

(9): A késői kaszálás lehetővé teszi a korai virágzású növényfajok számára a virágzást és ideális esetben a terméshozást, növelve a gyep sokféleségét és stabilitását.

(10): A gyepen élő állatfajok, apróvad zavarásának és elkaszálásának elkerülése érdekében. A túl alacsony kaszálási magasság a földön élő ízeltlábúak, kisemlősök, kételtűek elpusztítását okozza.

A védett fajok élőhelyén alkalmazandó területkezelési előírásokat a későbbi, speciális területi leírásokat bemutató rész is tartalmaz.

KE 2 - SZIKES MOCSARAK KEZELÉSE

Az itt felsorolt előírás-javaslatok az alábbi kezelési egység típusra vonatkozik: **szikés mocsár**.

Ezek a területrészek a törvény erejénél fogva védett természeti területnek, szikes tónak minősülnek.

A szikes mocsarak jellemzője az egyes évek közt igen eltérő mértékű és időtartamú vízborítás. A száraz időszakban a képződött növényi biomassza eltávolítása segíti a szikes jelleg megőrzését, ezért természetvédelmi szempontból támogatható.

Kaszálás a felszíni vizek levonulása és a terület leszáradása után vagy fagyott talajon végezhető, a kaszálásra vonatkozó előírások erre az állapotra érvényesek.

Vízborítás esetén külön természetvédelmi engedély alapján végzett **bivalytartás lehetséges**, amennyiben a területegység legalább 10 ha kiterjedésű, de adott évben csak a terület 50 %-án.

A szikes jelleg miatt invazív fajok nem veszélyeztetik a szikes mocsarak területét, ezért tisztító kaszálás nem indokolt. Ennek megfelelően a kaszálásra vonatkozó előírás-javaslatok is szűkebb a gyepéknél szereplő javaslatokhoz képest.

A kisészkű aszat (*Cirsium brachycephalum*), mint Natura 2000 jelölő faj valamennyi területegység időszakosan vízborította szikes gypén megtalálható. Állományának megőrzése és fejlesztése elsősorban a vízellátottság javításával érhető el. Ennek érdekében biztosítani és túrni kell az időszakos (tavaszi-nyár eleji) alacsony vízborítást az élőhelyeken. A területek leszáradása után a kaszálásból kihagyandó foltokat a védett növények élőhelyére kell koncentrálni.

Kötelezően betartandó előírások

A Közép-csongrádi szikesek Natura 2000 területen található gyepekre a **269/2007. (X. 18.) Korm. rendeletben foglaltak kötelezően betartandók.**

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény értelmében az *ex lege* területnek minősülő szikes területek – itt a szikes gyepék területe – esetében kaszálás, legeltetés csak a természetvédelmi hatóság engedélyével végezhető.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírások	Megjegyzés / magyarázatok
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.	Kivéve selyemkóró szelektív irtása, szelektív kijuttatással (1)
GY13	Kiszántás nem megengedett.	(2)
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.	(3)
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.	(4)
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.	(5)
GY71	Kaszálás július 15. előtt a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt egyeztetés alapján lehetséges.	(6), (7)
GY80	A gyepet évente csak egyszer lehet kaszálni.	(1)
GY92	A gyepterület kaszálása, szárazítása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.	(8)
GY99	A kaszálatlan területet évente más helyen kell kialakítani.	(6)

GY116	Gyepterületen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.	(1)
GY117	Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzetipark-igazgatósággal egyeztetni szükséges.	(6)
V07	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.	(1)
V08	Nyílt vízfelületek kialakítása legeltetési állattartás segítségével.	(9)
V15	Nyílt vízfelületek kotrása nem engedélyezhető.	(10)

Magyarázatok az egyes előírás-javaslatokhoz:

(1): A tevékenységek a gyepet alkotó növényfajok arányának kedvezőtlen megváltozását, illetve gyomosodást okozhatnak.

(2): A gyepek megszüntetése (feltörés, beszántás, lokálisan is) alapvetően ellentétes a természetvédelmi célokkal, mert csökkenti a növények fajszámát, megszünteti az állatok búvó- és táplálkozóhelyét stb.

(3): A gyepfelszín fizikai károsodása – csupasz talajfelszínre kerülése, talajtömörödés – a fajkészlet megváltozásán túl erős teret ad a gyomosodásnak, rontja a gépi kaszálás lehetőségét.

(4): A terület gyepei hosszú időtávot tekintve kaszálás és legeltetés hatására kapták jelenlegi képüket. A gazdálkodás elmaradása a gyomosodást, cserjésedést, beerdősülést, illetve a nyílt élőhelyek túlzott benövényszeresedését okozná. Ezért legeltetési vagy kaszálási hasznosítás szükséges.

(5): Az egyes évek eltérő csapadékviszonyai mellett az eltérő mennyiségű fűtermés változó mennyiségű állat eltartására képes. Általában a 0,5 állategység/hektár a megfelelő legelőnyomás. A gyep túllegeltetése akkor következik be, ha a gyep magassága nagy kiterjedésben 8-10 cm alá csökken. Ez csökkenti a növényi biomassza termelést, fajkészlet-változást és gyomosodást okozhat. Túllegeltetésre csak egyes madárfajok érdekében, lokálisan, előzetesen egyeztetett módon kerülhet sor. A túllegeltetés a taposás talajtömörítő hatását is fokozza.

(6): Természetvédelmi szempontból ideális állapotban az élőhelyek térben is időben mozaikosan kerülnek lelegelésre, lekaszálásra. A legeltetés több fajjal történik, annak igényei szerint más-más gyeptípust érintve. Ez biztosítja a védett növény- és állatfajok túlélését, folyamatos táplálkozó- és búvóhelyét. Egy-egy blokk egységes, egyidejű lekaszálása egyik napról a másikra megszünteti az ízeltlábúak élőhelyét, ezzel a rovarok táplálkozási lehetőségeit, továbbá a gyepek kiszáradását is fokozza.

(7): A késői kaszálás lehetővé teszi a korai virágzású növényfajok számára a virágzást és ideális esetben a terméshozást, növelve a gyep sokféleségét és stabilitását.

(8): A gyepeken élő állatfajok, apróvad zavarásának és elkaszálásának elkerülése érdekében. A túl alacsony kaszálási magasság a földön élő ízeltlábúak, kisemlősök, kételtűek elpusztítását okozza.

(9): Az élőhelyi diverzitás növelése érdekében.

(10): A kotrás a természetes vízjárás módosítását okozza, a száraz időszakban párolgási veszteséget okoz, a vízzáró réteg esetleges átvágásával a teljes terület leszáradását okozhatja. Mindez a szikes jelleg teljes megváltozásával járhat, ami alapvetően ellentétes a természetvédelmi célokkal.

A védett fajok élőhelyén alkalmazandó területkezelési előírásokat a későbbi, speciális

területi leírásokat bemutató rész is tartalmaz.

KE3 - SZÁNTÓK KEZELÉSE

Az itt felsorolt előírások az alábbi kezelési egység típusra vonatkoznak: **szántó**.

A környező gyepek és vizes élőhelyek védelme érdekében mérsékelni kell az élőhelyeket érő, mezőgazdasági eredetű zavarásokat: szervesanyag- és vegyszerbemosódásokat, gyepfelszín károsodását okozó technikai és egyéb zavarásokat.

A **területen felszíni és kis mélységű vízkivétel nem javasolt**. Indokolt lenne a meglévő öntözőgödröknek a vízzáró réteg helyreállításával járó betemetése.

Kötelezően betartandó előírások: nincsenek (nem érinti *ex lege* szikes tó ezt a kezelési egység-típust).

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	Szántóterületekre vonatkozó előírások	Megjegyzés /magyarázatok
SZ09	A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.	(1)
SZ10	Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.	(1)
SZ19	Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett.	(1)
SZ21	Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás tilos.	(1)
SZ43	Fás szárú és lágyszárú energetikai ültetvény telepítése tilos.	(2)
SZ44	Fóliasátras és üvegházhasználat tilos.	Kivéve a meglévő létesítmények fenntartását (3)
SZ48	Drénezés tilos.	(4)
SZ52	Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.	(5)
SZ54	Szántó füves élőhelyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.	(5), (6)
SZ63	Tájidegen fűmagkeverékekkel történő vetés tilos.	(5), (7)

Magyarázatok az egyes előírás-javaslatokhoz:

(1): A mély fekvésű területeken fekvő gyepekre és mocsarakra bemosódhatnak, elsodródhatnak a tápanyagok és, vegyszerek azok kedvezőtlen fajkészlet-átalakulását okozva.

(2): Az energetikai ültetvények tájképi szempontból kedvezőtlenek a nyílt térségben. Magas tápanyagfelvételük kizárja a talajt, illetve a mesterséges tápanyag-bevitel az előző pontban leírt problémát okozná. Az energiaültetvény fajok jelentős invazívan terjedő faj, mely a gyepek felé áttérjedhet.

(3): A fóliás és üvegházhasználati kertészeti hasznosítás magas vegyszerhasználattal és tápanyag utánpótlással jár, az (1) számú magyarázatnál leírt problémákat okozva.

(4): A drénezés a vízhez kötődő jelölő élőhely és fajok állapotát befolyásolja, a talajvízszint csökkentése miatt kedvezőtlen irányba.

(5): Az érintett Natura 2000 területen fekvő szántók szikes gyepek és mocsarak környezetében található. Gyepesítésük védőzónát alakítana ki ezek körül, kizárva a vegyszer- és műtrágya használatával járó szántóföldi művelést. Nagyobb blokkok legeltetéses hasznosítása esetén az extrém csapadékos időszakban ezek a területek szolgálhatnának legelőterületül a tavaszi időszakban, illetve a korábbi kaszálási lehetőség miatt növelnék a szénatermelés biztonságát is a gazdálkodási egységben.

(6): A spontán gyepesedés a természetes folyamatok révén biztosítja a felhagyott szántókon természetközeli gyepterületek kialakulását. A területre jellemző gyenge termőképességű homoktalajokon azonban könnyen előretörhetnek egyes gyomfajok (parlagfű, selyemkóró), amelyek ellen indokolt mechanikus védekezést alkalmazni.

(7): A tájidegen fajok magjait tartalmazó keverékek a helyi talajadottságoknak nem megfelelő gyepek közösség telepítését jelentik, amely bár idővel a szelekció révén átalakul, de időben késlelteti a területre jellemző gyepek közösségek záródását, a természetes gyepekre történő átvándorlással pedig kedvezőtlen hatással lehet a szomszédos gyepterületek állapotára.

A védett fajok élőhelyén alkalmazandó területkezelési előírásokat a későbbi, speciális területi leírásokat bemutató rész is tartalmaz.

KE4 - VIZES ÉLŐHELYEK KEZELÉSE, NÁDARATÁS

Az itt felsorolt előírások az alábbi kezelési egység típusokra vonatkoznak: **állandó vízfelület** (halastavi előírások is), **nádas**.

Kötelezően betartandó előírások

Nádaratás, nádégetés, horgászat az illetékes természetvédelmi hatóság engedélye alapján lehetséges	A természet védelméről szóló 1996 évi LIII. Törvény 38. § alapján
Védett illetve közösségi jelentőségű madarak kármegelőzési célú riasztása csak a természetvédelmi hatóság engedélyével végezhető	A természet védelméről szóló 1996 évi LIII. Törvény 42. § alapján
Fokozottan védett madárfajok fészkelőhelyén (gémtelepek) tilos a nádaratás.	A természet védelméről szóló 1996 évi LIII. Törvény 42. § alapján
Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos.	A halgazdálkodásról és a hal védelméről szóló 2013. évi CII. törvény alapján

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Vizes területekre vonatkozó előírások	Megjegyzés
V06	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás.	(1)

V07	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.	(2)
V08	Nyílt vízfelületek kialakítása legeltetéses állattartás segítségével.	Nádas-tó és Kis-Őszesék részterületén, természetvédelmi engedély előírásai alapján (3)
V15	Nyílt vízfelületek kotrása nem engedélyezhető.	Őszesék: természetvédelmi céllal, engedéllyel lehet (4)
V26	A területen élő és táplálkozó madarak riasztása csak korlátozottan végezhető, (15%-os idő és 20%-os területi korlát), ezt a kötelezően elkészítendő madárriasztási tervben konkrétan is meg kell jeleníteni. A területi korlátozás (20%) tömegségeként értendő.	(1)
V33	A szaporodási időszakban a tó feltöltését követően a – tervezett lehalászási időszakoktól eltekintve – a tó vízszintje legfeljebb +/- 20 cm-t ingadozhat.	kivéve a természetes okokat (5)
V41	A learatott nád vizes élőhelyről történő kiszállításának nyomvonalát működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kialakítani.	(2)
V42	A nádaratás megkezdése előtt 48 órával a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot értesíteni kell .	(1)
V44	A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni.	(1)
V45	November 1. és február 15. között lehet nádaratást folytatni, a mindenkori időjárási és talajviszonyok figyelembe vételével.	(6)
V50	A nádas minimum 20-30%-át nem szabad learatni.	(1)
V58	Nádat deponálni, válogatni a területen tilos.	kivéve beépített és szántóterületek (1)
V59	A nádaratást végzőnek, a nád aratásához, a rendelkezésére álló nádvágó gépek közül mindig a talaj és hidrológiai adottságainak megfelelő gépet kell használni.	(2)
V62	A nádaratás megkönnyítése érdekében az érintett terület vízszintjének megváltoztatása tilos.	(7)
V63	Élőhely-rekonstrukció.	Lásd: külön fejezetben

Magyarázatok az előírás-javaslatokhoz:

(1): A nádasok védett madárfajok élőhelyei, melyek közül a fokozottan védett gémfajok fészkelőtelepei kímélendők, a nádaratás során és a költési időszakban a madárriasztás zavaró hatásaival szemben is. A természetvédelmi adatok alapján a meghagyandó foltok, a kiszállítási útvonalak és a deponálási helyek előzetesen kijelölendők.

(2): A tevékenységek a gyepet alkotó növényfajok arányának kedvezőtlen megváltozását, illetve gyomosodást okozhatnak.

(3): Az élőhelyek változatosságának növelése érdekében bivalytartás, esetleg mangalicatartás indokolt lehet az adott kezelési egységek részterületén.

(4): A kotrás az élőhely medrének alapvető változását okozza, károsíthatja a szaporodó vagy telelő kétéltű- és halállományt.

(5): A szaporodási időszakban történő hirtelen vízszintemelkedés a vízszint közelében fészkelő madárfajok fészket pusztíthatja el, a vízszintcsökkentés a halak és a kétéltűek szaporodását károsíthatja (a szárazra kerülő peték, ikrák, ivadékok elpusztulnak).

(6): A nádaratás az állatok szaporodási időszakában azok pusztulását okozhatja. A nyári nádaratás a nádas megnyílását okozhatja (főként a vízszint alatti vágásmagasság esetén).

(7): A szikes élőhelyek megóvásának egyik alapja a természetesen változó vízjárás megtartása. A mesterséges vízszintcsökkentés ezzel ellentétes tevékenység, a területen élő növények és vízi szervezetek károsodását okozhatja.

KE5 - ERDŐGAZDÁLKODÁS

A Közép-csongrádi szikesek kJT-n az erdőgazdálkodás elsősorban az erdőnek nem minősülő fásítások kivágása/telepítése, a nyílt gyepterületek kiterjedésének, állapotának megőrzése, illetve az idegenhonos fa- és cserjefajok visszaszorítása, kezelése szempontjából kulcsfontosságú.

Az üzemtervezett erdőterületeken végzett erdőgazdálkodási tevékenységek – erdei típusú jelölő élőhely hiányban - a jelölő élőhelyek és fajok szempontjából nem okoznak közvetlen konfliktust. Figyelembe véve ugyanakkor a kJT átfedését a Balástya-Szatymaz környéki homokvidék különleges madárvédelmi területtel (HUKN10008), a fenti szempontokon túl fontosnak tartottuk további, madárvédelmi szempontú erdőgazdálkodási javaslatok megfogalmazását is. Ezek a környező jelölő élőhelynek minősülő gyeses élőhelyek hosszú távú megóvását is segítik (elsősorban az invazív fásszárú fajok visszaszorítása kapcsán).

Az élőhelyek kiterjedésének és konnektivitásának megőrzése érdekében a **természetvédelmi célt nem szolgáló erdőtelepítések kerülendők**, lehetőség szerint a területegységek közötti kapcsolatot részben fenntartó csatornák 50 m-es sávjában, a Natura 2000 területeken kívül is.

A felsorolt előírások az **erdő, facsoport területekre** vonatkoznak:

Kötelezően betartandó előírások

Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény (Evt.) alapján üzemtervezett erdőkben az Evt. szabályozása az irányadó. A természet védelméről szóló törvény 33. § előírásait – mivel az eredőterületek nem érintenek a törvény erejénél fogva országos jelentőségű védett természeti területet – nem kell figyelembe venni. A hatályos üzemterv Törzskönyvi száma: 17/2007., jóváhagyó határozat száma: FVM Természeti Erőforrások Főosztálya 63572/51/2007. Az üzemterv 2016.12.31-ig érvényes.

A következő tervezés során az önkéntesen vállalható előírás-javaslatok figyelembe vétele szükséges.

Az Evt. hatálya alá nem tartozó területeken, például csatornák és utak ingatlanán, tanyaudvarokon, majorokban fakitermelés és telepítés a természetvédelmi hatóság engedélyével végezhető (275/2004. (X. 8.) Korm. r.).

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Erdőterületekre vonatkozó előírások	Megjegyzés
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése.	(1)

E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).	(2)
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők ki.	(2)
E16	A gyéritések és véghasználatok során legalább 5 m ³ /ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.	(3)
E18	A ritka fajhoz tartozó, odvas, böhöncös, idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.	(3)
E28	Őshonos fajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre kell szorítása, illetve lehetőség szerint teljes eltávolítása.	(1)
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fajok eltávolítása.	(1)
E37	Tájhonos fafajú állományok véghasználata során az idős állományban legalább 5% területi lefedettséget biztosító mikroélőhely visszahagyása, lehetőleg az idős állomány szerkezetét és összetételét is reprezentáló formájában.	(3)
E44	Fakitermelés csak augusztus 15. és február 1. között.	(4)
E47	Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talaj-előkészítés elhagyása.	(2)
E52	Őshonos fafajú faállomány táj- és termőhelyhonos fa- és cserjefajokkal történő felújítása.	(1)
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.	(1)
E71	A tűzpáztákon, nyiladékokon gondoskodni kell az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok visszaszorításáról.	(1)
E72	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás, kaszálás) alkalmazandók agresszíven terjedő növényfajok visszaszorítására.	(5)

Magyarzatok:

(1): Az inváziós fajok az élőhelyek eredeti növényzetét kiszorítják, természetvédelmi és gazdálkodási szempontból is rontva az erdők állapotát, mindkét szempontból értéktelen növényzetet alakítanak ki. Az akác magról és sarjról is terjedve a környező gyepek kedvezőtlen megváltozását okozza. Alapvető cél az erdőterületeken a hazai fajokból álló állományok kialakítása. A nevelővágások és a felújítások során is ezt a célt kell szolgálni.

(2): A tevékenységek az aljnövényzetet alkotó növényfajok arányának kedvezőtlen megváltozását, illetve gyomosodást okozhatnak, ezért előzetes egyeztetés alapján végezhetők.

(3): Az erdei életközösségek fajainak jelentős része az öreg faegyedekben és a holt faanyagban él. Ezek a lebontó szervezetek az erdei életközösség egésze szempontjából fontosak, de az egészséges faállományra veszélyt nem jelentenek.

(4): A vegetációs időszakban történő fahasználat az ott élő állatok pusztulását okozhatja.

(5): A vegyszeres kezeléssel szemben a mechanikai módszerek kedvezőbbek.

Részletesebb, területegységekhez kötött feltételeket lásd a 3.sz. mellékletben!

Kötelezően betartandó előírások

Az érintett négy vadgazdálkodási egység 10 éves üzemtervének engedélyező határozatában leírt természetvédelmi kikötéseket kell figyelembe venni.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Erdőterületekre vonatkozó előírások	Megjegyzés
VA01	Szóró, sózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.	

A jelenleg érvényes üzemtervek figyelembe vételével hosszú távon is javasolt az alábbi kikötések betartása:

1. A vadászat során keletkezett hulladékot össze kell szedni, kilőtt patronhüvelyeket tilos a területen hagyni.
2. Vadászati létesítményt a vadgazdálkodó csak tájba illő módon, természetes anyagból készítheti. A tervezési területen csak magasles elhelyezése történjen meg, a vadak koncentrálódását generáló etető és sózó még a szikesek pufferterületeként funkcionáló szántókon sem kívánatos.
3. Folyamatosan törekedni kell a róka, borz és vaddisznó állomány alacsonyan tartására a védett növény- illetve állatfajok állományának védelme érdekében.
4. Élvefogó ládacsapdát alkalmazó vadgazdálkodási egység a csapda szakszerű felállításával, annak folyamatos ellenőrzésével köteles biztosítani a nem vadászható állatfajok sérülésmentes, minél hamarabb történő kiszabadulását.
5. A védett természeti területeken közlekedésre csak a földhivatali térképen hivatalosan is földútnak minősülő utakon lehet gépkocsival közlekedni, a lőtt vadat a gépkocsihoz kézzel kell eljuttatni. Vadgazdálkodási létesítmény védett természeti területeken – beleértve a Környezetvédelmi Értesítőben megjelent 8005/2001. KöM tájékoztatóban közzétett védett lápokot és szikes tavakat is – csak az Felügyelőség előzetes engedélyével létesíthető.
6. Országos jelentőségű védett természeti területen mesterséges vadtenyésztés és kibocsátás tilos. 2000 db-nál kisebb kibocsátású apróvadtelepek 500 m-nél, a nagyobbak 1000 m-nél közelebb nem lehetnek védett természeti területek határához. *(Megjegyzés: a gyakorlatban ez kizárja a tervezési területen ilyen létesítmény elhelyezését.)*

Az élőhelyek természetes vízkészleteinek megőrzéséhez szükséges a vízelvezető árok és csatornarendszer műszaki és üzemelési felülvizsgálata, egyes árkok esetleges megszüntetése.

A vízelvezető árkok, csatornák, illetve műtárgyak segítségével - az adott év időjárásához igazodva – meg kell oldani az érdemi vízvisszatartást, és a természetvédelmi célokhoz illeszkedő vízkormányzást.

Szükséges a korábban kiadott vízjogi létesítési és üzemeltetési engedélyek felülvizsgálata, és olyan műszaki megoldás kialakítása, amelynek segítségével a csurgalék a tómeder érintése nélkül a csatornába vezethető. Lehetőséget kell ugyanakkor biztosítani arra, hogy az üzemi csatornából leágazva a csurgalékvizek kontrollált beengedése (pl. vízpótlási célból) lehetséges legyen (ide értve a magas sótartalmú vizeket is, amennyiben fenol vagy más szennyező anyag nem lépi túl a határértéket). Tavasztól a természetes változásokat utánzó vízjárás biztosítása szükséges. A területnek tavasz/nyár folyamán le kell tudni száradnia. Ennek érdekében meg kell oldani az alternatív kibocsátás lehetőségét és a késő nyári szervesanyag-eltávolítást is a tómederből.

A lokális vízgazdálkodási jelentőségű árkok végleges megszüntetése javasolt, mert a természetvédelmi célokkal ellentétes módon a szikes élőhelyek lokális vízelvezetését szolgálják. Átmeneti megoldásként tiltós műtárgyaik zárva tartása vagy homokzsákos elzárás javasolt.

A vízveszteség **veszteség mérséklése** érdekében szükséges a felszíni és felszín közeli rétegekből a mezőgazdasági célú **víz kivétel csökkentése**, illetve a gazdálkodással vagy iparral (bányászat) összefüggő párolgási vízveszteség elkerülése érdekében az, hogy nyílt vízfelületek ne létesüljenek a Natura 2000 területek védőövezetében. Indokolt lenne a meglévő öntözőgödröknek a vízzáró réteg helyreállításával járó betemetése, amennyiben az nem jár szikes élőhely aránytalan mértékű károsításával.

Tekintettel a terület egységek kis kiterjedésére és a várható zavaró hatásokra, kifejezetten ellenjavallt a homokbányászat engedélyezése. Lehetőség szerint a területek legalább 1 km-es körzetében ne létesüljön újabb, maximális talajvízszint *alóli* műveléssel üzemelő bánya. A nyílt vízfelületek párolgási vesztesége a nem vízzáró homoktalajon ugyanis nagy távolságban a természetes élőhelyek vízkészletének csökkenését is okozhatja. (A VITUKI által a Nádas-tó melletti homokbányák kapcsán készített modellezés alapján két, egymástól 4 km-re lévő homokbánya 5 cm-es vízszintcsökkenési depressziós zónája összeérhet száraz időszakban!)

A **vonalas vízi létesítmények** karbantartása során **biztosítani szükséges a bennük előforduló, vízhez kötődő élőlények – köztük a jelölőfajok – állományainak lehető legnagyobb mértékű túlélését**. Ennek módja a félszelvényű kotrások, vagy kotrás helyett hínárkaszálás alkalmazása, vagy kiszélesített és karbantartás nélküli öblök kialakításával, illetve a karbantartás időpontjának megfelelő kiválasztásával.

A **kisfészű aszat (*Cirsium brachycephalum*)** állományainak természetvédelmi helyzetét javítani a vízelvezetések mérséklésével és megszüntetésével, a természetes vízháztartási viszonyok helyreállításával, ill. megfelelő gyepgazdálkodással lehetséges.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

A csatornák karbantartása során az alábbi kikötések betartása lenne indokolt természetvédelmi szempontból, a csatornák Natura 2000 területbe eső szakaszain mindenképpen, de lehetőség szerint a teljes csatornán:

- Karbantartáskor a hínárkaszálást, nádvágást javasolt előnyben részesíteni a kotrással (beleértve a gyökérvágás iszapolást) szemben, évente akár több alkalommal végezve a védett fajok szaporodási időszakán kívül.
- Kotrásos karbantartás esetén félszelvényű kotrás történjen. Az érintetlenül hagyott oldal leghamarabb két év múlva kerüljön sorra.
- A kotrásos karbantartás augusztus 1. és október 15. között történjék, mert ez zavarja legkevésbé az élőlények szaporodását, illetve a telelést. A természetvédelmi kezelővel előzetesen egyeztetve, indokolt esetben július 1-jétől október 30-ig terjeszthető ki a karbantartási időszak. Ettől eltérni rendkívüli havária helyzetben lehet.
- A meder növénytelenítése (a parti sávot és a csatorna nádszegélyét nem érintő hínárkaszálás) június 15. és február 15. között, a parti sáv rendezése július 15. és február 15. közötti időszakban történjen. Ettől eltérni rendkívüli havária helyzetben lehet.
- Vegyszeres növényzetirtás ne történjen a védett természeti területet érintő csatornaszakaszon. (Vízi szervezetekre nem teljesen ártalmatlanok a használt szerek, vegyszerkönyvekből és szakirodalomból ez igazolható, például a legszélesebb körben használt, glifozáttartalmú szerekre is. A kaszálás csupán visszaszorítja, de nem irtja ki a vízínövényzetet, amely részben jelölő élőhelyeket képviselhet a csatornában, részben az ott élő, jelölő fajok élettevékenységéhez nélkülözhetetlen táplálékként, búvóhelyként, szaporodóhelyként. Ráadásul a vegyszerezéssel nem spórolható meg a mechanikai irtás és összegyűjtés, csak a zavaró hatások száma gyarapszik.)
- Kotrás csak akkor történjen a Natura 2000 területen belül, ha egyértelműen, dokumentáltan igazolt, hogy az egyéb típusú karbantartás (hínárkaszálás, nádkaszálás) nem elégíti ki a jogos, nem természetvédelmi igényeket.

KE7 - EGYÉB KEZELÉSI EGYSÉG TÍPUSOK

A **beépített területek (EP)** és **utak (UT)** esetében **nem fogalmazunk meg** speciális kezelési előírásokat, javaslatokat.

Terület-specifikus javaslatok

Ez a fejezet tartalmazza az általános előírásokon, előírás-javaslatokon túli speciális javaslatokat.

Ezek egy része a területegységeken átfutó csatornák kezelésével kapcsolatos, melyek túlmutatnak az általános kezelési elveken.

A fejezet tartalmazza továbbá a védett növényfajokkal kapcsolatos javaslatokat is. A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 42. §-a alapján tilos a védett növényfajok egyedeinek, állományának károsítása. E törvényi oltalom alapján, a területen található védett növényállományok megóvása érdekében az alábbiakban leírt kikötések betartása indokolt.

Kisteleki Nagy-szék (Müller-szék)

Kisteleki-főcsatorna

A Natura 2000 terület jó ökológiai állapotának fenntartása érdekében a 722392;122747 geokoordinátájú áteresznél, továbbá a Balástya 0532 hrsz.-ú földút és a főcsatorna találkozásánál – tartósan kiépített vízkormányzó műtárgy hiányában – beállított bukószintű ideiglenes műtárgyak (például homokzsákos elzárások) kialakítása javasolt. A két műtárgy bukószintjét egész évben 86,9 mBf térszinten javasolt beállítani, ettől eltérni csak szakmailag indokolt esetben, havária helyzetben lehessen. A beállított bukószintek mellett az év szárazabb időszakában természetes módon csökken a vízszint.

Magyarázat: A fenti területeken a megadott térszinten szikes mocsár állományok találhatóak, amelyek a 1530* kódú jelölő élőhelyet képviselik, egyben a jelölő vöröshasú unka és dunai tarajosgöte élőhelyei. A térinformatikai adatok alapján a szóban forgó csatornaszakaszok hatásterületén a megadott legmagasabb vízszint fél méterrel alatta marad a szántóterületeknek, vagy egyéb kiemelt jelentőségű emberi érték, azokat így nem veszélyezteti a vízvisszatartás.

A szikes mocsarak megőrzéséhez szükséges tavaszi magasabb majd nyárra csökkenő vízborítás a fentiek alapján biztosítható. Az őszi-téli időszak vízszintjét a csatornák medrének eredeti térszínéhez igazítottuk a topográfiai térképek szintvonalas adatai alapján. Az őszi-téli időszakban történő teljes vízleeresztés is a talajvízszint mesterséges csökkentését okozza, ami a sófelhalmozódási szintek változásával és a szikes jelleg csökkenésével jár (ellentétesen a természet védelméről szóló törvény 18. § (1) bekezdés és 31. § előírásával).

Szennyvízbevezetés

A Kistelek település szennyvíztisztítója több évtizede a Kisteleki Nagyszék (Müller-szék) partján található. A korábbi, biológiai tisztítási fázist nélkülöző telepről a mechanikai tisztításon és fertőtlenítésen áteső (így magas szervesanyag-, nitrogén- és foszforterhelésű) tisztított szennyvíz gyakorlatilag közvetlenül a szikes mederbe jutott. Többek között ennek is köszönhető, hogy a meder északi részét nádas borítja. Jelenleg folyik a tisztítótelep fejlesztése, amelynek befejezése után a tisztított szennyvíz közvetlenül a Kisteleki-főcsatornába fog jutni egy nyomóvezetéken.

Olyan intézkedések megtétele javasolt (töltés megerősítés, átereszek megszüntetése, stb.), amelyek a Natura 2000 terület természetes vizes élőhelyrészei és a tervezett befogadóként funkcionáló Kisteleki-főcsatorna közötti vízmozgás gátolására irányulnak annak érdekében,

hogy a **befogadóba jutó tisztított szennyvíz ne juthasson ki** a természetes szikes tómedrekbe. Külön figyelmet kell fordítani a haváriaesemények kezelésére.

A csatorna magas vízhozama (és így a tisztított szennyvíz kihígulása) esetén a szikes mederbe szabályozottan vezetett vízpótlás elképzelhető, a nemzetipark-igazgatósággal egyeztetett módon.

Védett növényfajokkal kapcsolatos javaslatok

Sadler- (Budai) imola (*Centaurea sadleriana*)

A Kisteleki-nagy szék (4GY01, 4SI01, 4SI02) és a Pitricsom (5SI01, 5SI05) magasabb fekvésű, szárazabb gyepein él jelentős állománya. Hagyásfoltokkal tarkított kaszálással vagy legeltetéssel állománya megőrizhető.

Bitó-szék

Fehértó-Majsai-főcsatorna

A 18+800 cskm szelvényben található tiltós műtárgynál (a Bitó-szék mellett) II-IV. hónapokban 89,4 mBf szintig vízmegőrzés, V. hónapban 89,3 mBf szintig, VI. hónapban 89,2 mBf szintig, VII-I. hónapokban 88,6 mBf szintig történő vízmegőrzés szükséges. Ez alá mesterségesen nem csökkenthető a vízszint, kivéve a közvetlen haváriahelyzet megelőzését szolgáló előürítést (várható, esetlegesen bekövetkező haváriahelyzetben nem lehetséges előürítés!).

Lokális jelentőségű vízvezető árkok

A Bitó-széken keresztülfutó lokális jelentőségű vízvezető árkok kilépési pontjain illetve a műút alatti átérésnél elzárás javasolt a 89,5 mBf szinten amely tartós vízborítás esetén július 1-től fokozatos vízszint-csökkenés mellett az árok eredeti terepszintjéig (vagyis úgy, hogy az árok színültig maradjon vízzel) csökkenthető.

Magyarázat: lásd a Kisteleki Nagy-szék (Müller-szék), Kisteleki-főcsatorna leírásánál.

Őszeszék

Fehértó-Majsai-főcsatorna

Az Őszeszék-tó déli végénél található híd (WGS84: 19.98468/46.39562, EOVS: 722080/117226 geo-koordinátájú pont) vízviszatarításra alkalmas műtárgy. Ettől folyásirányban felfelé, baloldalon található az Őszeszék-tó feltöltésére és lecsapolására alkalmas zsilip.

A főcsatorna fenti pontján történő vízviszatarítás segítségével tél végi-tavaszi feltöltés, majd a vízszint lehetőség szerinti leghosszabb megtartása szükséges. Ideális esetben a vízborítás állandó a tó területén. Mindenképpen kerülni kell (tilos) a mesterséges vízleeresztést, a védett madárfajok költési időszakában ez kifejezetten tilos (tekintettel a természet védelméről szóló törvény 43. § (1) bekezdésére).

Az őszeszéki területre kiható 11+489 cskm szelvényben található tiltós műtárgynál II-IV. hónapokban 87,0 mBf szintig, V. hónapban: 86,9 mBf szintig, VI. hónapban 86,8 mBf szintig, VII-I. hónapokban 86,1 mBf szintig történő vízmegőrzés szükséges. Ez alá mesterségesen nem csökkenthető a vízszint, kivéve a közvetlen havária helyzet megelőzését szolgáló előürítést

(várható, esetlegesen bekövetkező havária helyzetben nem lehetséges előürítés!). A betorkolló, vízjogi üzemelési engedély nélküli árok, üzemi csatornák vízbevezetését elzárással meg kell szüntetni. A Kis-Őszesék déli részén található nagy átmérőjű lokális árok torkolatánál 87 mBf szintű elzárás szükséges, amely tartós vízborítás esetén július 1-től fokozatos vízszint-csökkenés mellett az árok eredeti terepszintjéig (vagyis úgy, hogy az árok színültig maradjon vízzel) csökkenthető.

Magyarázat: lásd a Kisteleki Nagy-szék (Müller-szék), Kisteleki-főcsatorna leírásánál.

Lokális jelentőségű vízvezető árok

A Kis-Őszesék déli részén található nagy átmérőjű lokális árok torkolatánál 87 mBf szintű elzárás javasolt, amely tartós vízborítás esetén július 1-től fokozatos vízszint-csökkenés mellett az árok eredeti terepszintjéig (vagyis úgy, hogy az árok színültig maradjon vízzel) csökkenthető.

Magyarázat: lásd a Kisteleki Nagy-szék (Müller-szék), Kisteleki-főcsatorna leírásánál.

Horgászat, halgazdálkodás az Őszeséken

Az Őszesék-tavon az extenzív (tápanyag bevitel nélküli) halgazdálkodás és a kismértékű horgászat is elfogadható hasznosítás. Halastavi hasznosítás esetén a tömegnövekedést a természetes tápanyagmennyiségre kell alapozni, továbbá a lecsapolásos őszi lehalászás nem megengedhető.

Horgászat csak a természetvédelmi hatóság külön engedélyével végezhető {tekintettel a természet védelméről szóló törvény 38. § (1) bekezdés h) pontjára}. A területi jegyek száma a napijegyekkel együtt legfeljebb 100 lehet. A horgászat biztosítása érdekében a nádszegély nem irtható (csónakos horgászathoz sem), újabb stég nem létesíthető. A terület északi negyedén és a délnyugati zsilipnél a gémfajok nyugalmának biztosítása érdekében horgászati tilalmi zóna biztosítandó a március 1. és augusztus 15. közötti időszakban, melyet csónakból is jól látható táblákkal jelölni kell. Ebben az időszakban az éjszakai horgászat is tilos. Tilos gépjárművel az utakról a területre letérni, gyepterületen parkolni.

Őszesék látogatása

Az Őszesék-tó és az M5 autópálya között épülő szálloda vendégforgalma hatással lehet a tó élővilágára, ha szabályozatlan módon érinti a területet.

Látogatási-bemutatói céllal épülő magasles nem készülhet a kJT területén.

Ajánlások: Javasolt egy bemutató tanösvény kialakítása a területen, hogy a látogatók előre megtervezett és terepen követhető útvonalon haladjanak a területen. A tanösvény része lehet a hotel melletti szántón, a tóhoz közel épülő magasles, a meglévő horgászstégek egyikének átalakítása a biztonságos látogatást segítő állapotra, a kőszórásos út mentén (a horgászok számára is használható) pihenőhely kiépítése (tekintettel a nádas jelentette tűzveszélyre tűzrakóhely nélkül!), az út tovább vezethet az Őszesék-tó és a Kis-Őszesék szikes medre közötti földúton.

Nádas-tó

Nádastó-Nagyszéki-főcsatorna

A Nádastó déli végén lévő áteresznél (geokoordináta, WGS84: 20.10925/46.37928, EOV: 731684/115532), amely ugyan nem Natura 2000 terület, de alapvető kihatással van a szikes

meder vízellátottságára, az alábbi vízmegőrzés szükséges: II-IV. hónapokban 80,5 mBf szintig, V. hónapban: 80,4 mBf szintig, VI. hónapban 80,3 mBf szintig, VII-I. hónapokban 79,5 mBf szintig.

Magyarázat: lásd a Kisteleki Nagy-szék (Müller-szék), Kisteleki-főcsatorna leírásánál.

Sárgaház-tó, Pitricsom

Nádastó-Nagyszéki-főcsatorna

A Dóc-Balástya összekötő út felett mintegy 250 m-re (hozzávetőlegesen a WGS84: 20.08308/46.43761, EOVS: 729585/121988 geokoordinátájú pontnál) a jelenleg is meglévő, ideiglenesen kiépített homokzsákos vízvisszatartó elzárás fenntartása szükséges. Lehetőség szerint új műtárgy kiépítése lenne indokolt, az alábbi vízvisszatartással: II-IV. hónapokban 82,0 mBf szintig, V. hónapban: 81,9 mBf szintig, VI. hónapban 81,8 mBf szintig, VII-I. hónapokban a jelenlegi ideiglenes duzzasztási szintig.

A Sárgaház-tó déli végénél (WGS84: 20.06705,46/44683, EOVS: 728340/122996 vagy közelében) az alábbi vízvisszatartás szükséges: II-IV. hónapokban 83,8 mBf szintig, V. hónapban: 83,7 mBf szintig, VI. hónapban 83,6 mBf szintig, VII-I. hónapokban 82,9 mBf szintig.
Magyarázat: lásd a Kisteleki Nagy-szék (Müller-szék), Kisteleki-főcsatorna leírásánál.

Termál csurgalékvizek kezelése

A Sárgaház-tó északi oldalán található üvegház és fóliás kertészet termálvíz felhasználásával fűt. A termálvíz visszasajtolási lehetősége nincs kiépítve, a csurgalékvíz a szikes medren keresztülhaladó üzemi csatornán keresztül jut a főcsatornába. Mivel a jelenlegi rendszer nem teszi lehetővé a természetvédelmi céloknak megfelelő vízkormányzást, az üzemi csatornán a szikes tómederbe jutó csurgalékvíz kontrollálatlan, folyamatos vízáramlást, kilúgást jelent a szikes területre nézve, megváltoztatva annak hidrológiai viszonyait, aminek eredményeként az elmúlt 10 éven belül is látványosan előretört a mocsári jellegű növényzet.

Védett növényfajokkal kapcsolatos javaslatok

Konkoly (Agrostemma githago)

Erősen megritkult vetési gyom. A terület határain belül a Sárgaház-tó északi részén került elő. Indokolt a vegyszermentes szántóművelés fenntartása.

Vöröses hagyma (Allium marginatum)

Az Ópusztaszer 0103/46b ingatlanon került elő kis állománya. A lelőhely legalább 30 %-át évente változó feltban a kaszálástól meg kell kímélni.

Kígyónyelv (Ophioglossum vulgatum)

A Dóc-0201/12a ingatlan délnyugati területén található több száz hibrid csüdfű illetve mintegy 30 (kígyónyelv) töves állománya. Késői (július 15. utáni) kaszálás vagy legeltetés javasolt, a nemzeti park igazgatósággal egyeztetett módon. (Ugyanebben a feltban Blackstonia acuminata, Orchis coriophora, Centaurea sadleriana is található.)

Gyíkpohár (*Blackstonia acuminata*)

A terület szikes élőhelyein többfelé megtalálható növényfaj (Balástya 0235/12b, 0399/8a, 0539/32a, Dóc 0203/2, 0201/12a). Hagyásfoltokkal tarkított kaszálással vagy legeltetéssel állománya megőrizhető.

Homoki imola (*Centaurea aenaria*)

Az Ópusztaszer 0103/12 és 0103/36 hrsz.-ú ingatlanok gyepterületein került elő tucatnyi töve. Hagyásfoltokkal tarkított kaszálással vagy legeltetéssel állománya megőrizhető.

Sadler- (Budai) imola (*Centaurea sadleriana*)

A Pitricsom magasabb fekvésű, szárazabb gyepein él jelentős állománya. Hagyásfoltokkal tarkított kaszálással vagy legeltetéssel állománya megőrizhető.

Agárkosbor (*Orchis morio*)

A Pitricsom területén az, Ópusztaszer 0103/46 b) hrsz.-ú ingatlanon él kisebb állománya. Mivel már júliusban magot érlel, az érdekében kijelölt hagyásfoltok augusztusban kaszálhatók vagy legeltethetők lehetnek (amennyiben nem érinti más védett növényfaj élőhelyét).

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Vízgazdálkodás

A Közép-Csongrádi szikesek kijelölt élőhelyeinek és jelölt fajainak előfordulását, természetvédelmi állapotát a vízborítás mennyisége és időtartama alapvetően meghatározza. Ennek megfelelően a „belvízvezetés” helyett az érdemi vízgazdálkodás folytatása javasolt a területeket érintő csatornahálózatok és műtárgyaik használatával - ez képezi alapját bármely védelmi tevékenységnek és fejlesztésnek.

A részletes javaslatokat a Vízgazdálkodás c. fejezetben ismertettük. A leírt vízkormányzás biztosításához szükséges a meglévő műtárgyak felújítása, tényleges kezelése, esetleg pályázat keretében történő vízgazdálkodási modellezés végzése és új műtárgyak létesítése.

Komplex gazdálkodási egységek kialakítása

Hosszú távú cél a területegységek természeti értékeit kialakító és fenntartó tradicionális gyepgazdálkodás kiterjesztése. Ennek módja a kaszálók, legelők, vizes élőhelyek és szántók (ide értve a Natura 2000 területen kívüli környező szántókat is) olyan mozaikjainak létrehozása, amely az eltérő időjárású évek esetén is biztosítani tudja a legelő állatállományok ellátását. A gazdálkodás keretében így térben és időben mozaikos területhasználat jöhet létre, amely fenntarthatja ritkább növényfajok állományát és a jelölt élőhely természetességét, egyúttal egyenletesen elérhető táplálékot biztosíthat a jelölt madárfajoknak.

A területek sokféleségének kialakítása és fenntartása érdekében a marhával, juhval és lóval történő vegyes fajú legeltetés mellett kiegészítésként az arra alkalmas élőhelyeken szamar, mangalica, bivaly bevonása is indokolt lenne, a kaszálás részleges fenntartása mellett.

Általánosságban az lenne a kedvező, ha az adott év csapadékviszonyai (és ezzel együtt a fűtermés mennyisége) figyelembe vételével olyan gyephasználat lenne alkalmazható, amely a területeket fokozatosan veszi igénybe, nem egyszerre okozza a növényi anyag eltávolítását, lehetőséget ad legalább a terület egy részén a védett növények magérlelésére és a védett madárfajok biztonságos költésére. Ideális esetben a tavaszi vízborítás megszűnését követve fokozatosan kezdődik meg a területek legeltetése. Tisztító kaszálás csak az invazív fajokkal fertőzött, más módon nem kezelhető foltokban indokolt.

Az érintett Natura 2000 területen fekvő szántók szikes gyeppek és mocsarak környezetében találhatóak. Gyepesítésük védőzónát alakítana ki ezek körül, kizárva a vegyszer- és műtrágya használatával járó szántóföldi művelést. Nagyobb blokkok legeltetéses hasznosítása esetén az extrém csapadékos időszakban ezek a területek szolgálhatnának legelőterületül a tavaszi időszakban, illetve a korábbi kaszálási lehetőség miatt növelnék a szénatermelés biztonságát is a gazdálkodási egységben.

A fentiek biztosítása érdekében az egyes területegységek optimális jövőképe az alábbi

Őszeszek

- Az Őszeszéki-tavon korábban horgászat folyt, jelenleg ilyen irányú hasznosítás nincsen. A területrész természetvédelmi céljait nem sértené extenzív halászati vagy horgászati hasznosítás, kis mértékű turisztikai és ismeretterjesztési hasznosítással kiegészítve. A tószegélyi nádas aratása (a gémfajok költését biztosító foltok meghagyásával) elfogadható természetvédelmi szempontból.
- A területegységet átszelő úttól délre eső részen (Kis-őszeszek; hozzávetőleg 130 ha) jelenleg kaszálásos gyepgazdálkodás és szántóművelés folyik, de több hektárnyi szántóterületet felhagytak. A környező szántókon intenzív szabadföldi és fóliás zöldségtermesztés folyik, amely a Natura 2000 területen belül kedvezőtlen lenne. A terület egységes, a fejezet bevezető részében leírt vizes élőhely + legelő + kaszáló + szántó gazdálkodási egység kialakítása lehetőséget teremtene a terület természetbarát kezelésére. Ennek érdekében a szántóterületen major kialakítása támogatható. A szikes mocsár részen túllegeltetett, járatott rész alakítható ki sziki madarak részére, akár a terület közepén lévő tanya melletti elkülönülő szikes mocsár folton kis számú mangalica szabad tartásával.

Bitó-szék

- A meglévő majorban jelenleg is folyik marha- és juhtartás. Erre alapozva egy vizes élőhely + legelő + kaszáló gazdálkodási egység kialakítása lenne optimális a szántótól délnyugatra eső területeken, esetleg a teljes területen.

Nádas-tó

- A terület nagy része jelenleg kezeletlen, csak a kaszálható gyeppek évente egyszeri kaszálása folyik. A terület északi tömbjében marhával és juhval történő legeltetés és kaszálás alkalmazása lenne optimális. A terület déli tömbjében található sűrű nádas állomány 50 %-án bivalytartással lehetne megnyitni a területet. A bivalytartáshoz szükséges állattartó telep kialakítása a visszagyepesedett szántón képzelhető el. A nádas

másik részének megőrzése a meglévő kisebb gémtelep esetleges fejlesztése érdekében indokolt.

Kisteleki Nagyszék (Müller-szék)

- A terület északi, nádas tömbje alkalmi nádaratással van kezelve, melyet folytatni lenne szükséges a korábban felhalmozódott szervesanyag fokozatos eltávolítása érdekében.
- A félhold alakú földnyelv a védett növények miatt kíméletes legeltetéssel vagy továbbra is kaszálással lenne kezelendő.
- A terület déli részén a fejezet bevezető részében leírt vizes élőhely + legelő + kaszáló gazdálkodási egység kialakítása a jelenlegi kaszálós gyepgazdálkodásnál komplexebb, természetvédelmi szempontból optimálisabb gazdálkodás lenne.

Pitricsom (Nagy-pitricsom)

- A terület északi részén kialakított lovas legeltetés (a túllegeltetés elkerülésével) megfelelőnek mondható.
- A területet átszelő földút buckás homoki területe (mely jelenleg kezeletlen) ideális esetben juhval kerülne legeltetésre, enyhe túllegeltetéssel.
- A jelenleg kerítéssel körbevett területen a közelmúltban megkezdett szürkemarhatartás megfelelő hasznosítás. A terület déli részén található, több védett növényfaj élőhelyéül szolgáló foltban kíméletes legeltetés vagy késői kaszálás lenne indokolt.
- A délnyugati, jelenleg kaszálással hasznosított tömb újabb, elkülönülő gazdálkodási egység lehetne, kaszálással és legeltetéssel.
- A Pitricsomi rét terület egység nyugati oldalán húzódó erdősáv egy időszakban, mintegy két és fél évtizede történt erdőtelepítés eredménye. A homogén korú erdő legnagyobb része hazai nyaras, de akác is található benne. Hosszú távú cél a mozaikosan diverz korú, hazai fajokból álló, invazív fajktól mentes, alkalmi legeltetésre is alkalmas erdős terület létrehozása lenne. Ennek érdekében bizonyos foltok minél hamarabbi véghasználatát javasolt hazai fajú hagyásfoltok meghagyása mellett. Egyes foltoknál a véghasználati kor növelése lenne indokolt. A fahasználatok és a felújítások során az erdő gyepszintjét kímélő módszerek (gondosan megválasztott közelítési útvonalak, tuskófúrás, részleges talajelőkészítés) alkalmazása javallott. Kiemelt feladat az erdők aljnövényzetének megóvása a selyemkórótól. Hasznos lenne az erdei legeltetés törvényi tilalmát megszüntetni és az erdősávban történő legeltetést legálisan végezni.

Sárgaház-tó (Kis-pitricsom)

- A terület védett madárfajok (szerkők, gólyatöcs) fészkelőhelye. Ez a termál csurgalékvíz további, de hangsúlyozottan kontrollált bevezetésével megőrizhető lehet. A terület jellegének megőrzése érdekében ez a felnövő növényzet éves rendszerességű, kaszálással történő eltávolítását igényli.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Mit már utaltunk rá, a Közép-Csongrádi szikesek kJKT jelölő élőhelyének és jelölő fajainak előfordulását, természetvédelmi állapotát a gyepkezelésén túl a vízborítás mennyisége és időtartama határozza meg. Ennek megfelelően a „belvízevezetés” helyett az érdemi vízgazdálkodás folytatása javasolt. Ez biztosíthatja a kétélűek szaporodását, a kistűzű aszat állományának fenntartását, továbbá a jelölő élőhely szikes gyepkezelésének és mocsarak állapotának megőrzését.

A nem jelölő faj védett növények érdekében a kaszálásból illetve legeltetésből kihagyandó aktuális évi foltokat ezek élőhelyére kell koncentrálni.

Speciális, fajspecifikus beavatkozások ezen túl várhatóan nem szükségesek.

A Balástya-Szatymaz környéki homokvidék KMT-be is tartozó terület egységeken (Őszeszék, Bitó-szék) a jelölő madárfajok érdekében az alábbi intézkedések javasolhatók:

- **Szalakóta:** D-odúk kihelyezése, mozaikos gyephasználat legeltetéssel és kaszálással, puhafa-csoportok vagy fák telepítése a gyepkezelési területén és egyes fák ültetése kis számban a hátsó foltokon.
- **Kis őrgébics:** mozaikos gyephasználat legeltetéssel és kaszálással, facsoportok vagy fák telepítése a gyepkezelési területén és egyes fák ültetése kis számban a hátsó foltokon. A faj érdekében a már meglévő akácok kiszáradásukig meghagyhatók, újabb fészkelőhelyként hazai nyarak ültetése ajánlott.
- **Ugartyúk:** a Bitó-széken lokálisan túllegettetett terület kialakítása javasolt.

A nem jelölő, de a Madárvédelmi Irányelv alapján különleges védelmi intézkedéseket igénylő fajok (széki lile, gólyatölcs) érdekében a Kis-Őszeszéken túllegettetett szikes mocsár kialakítása javasolt. A Nadas-tón és az Őszeszéken a gémfajok érdekében nádas kíméleti foltok meghagyása szükséges. A Sárgaház-tóban a fattyúszarkók számára megfelelő nyílt vizes, hínárszigetes élőhely megtartása javasolt.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

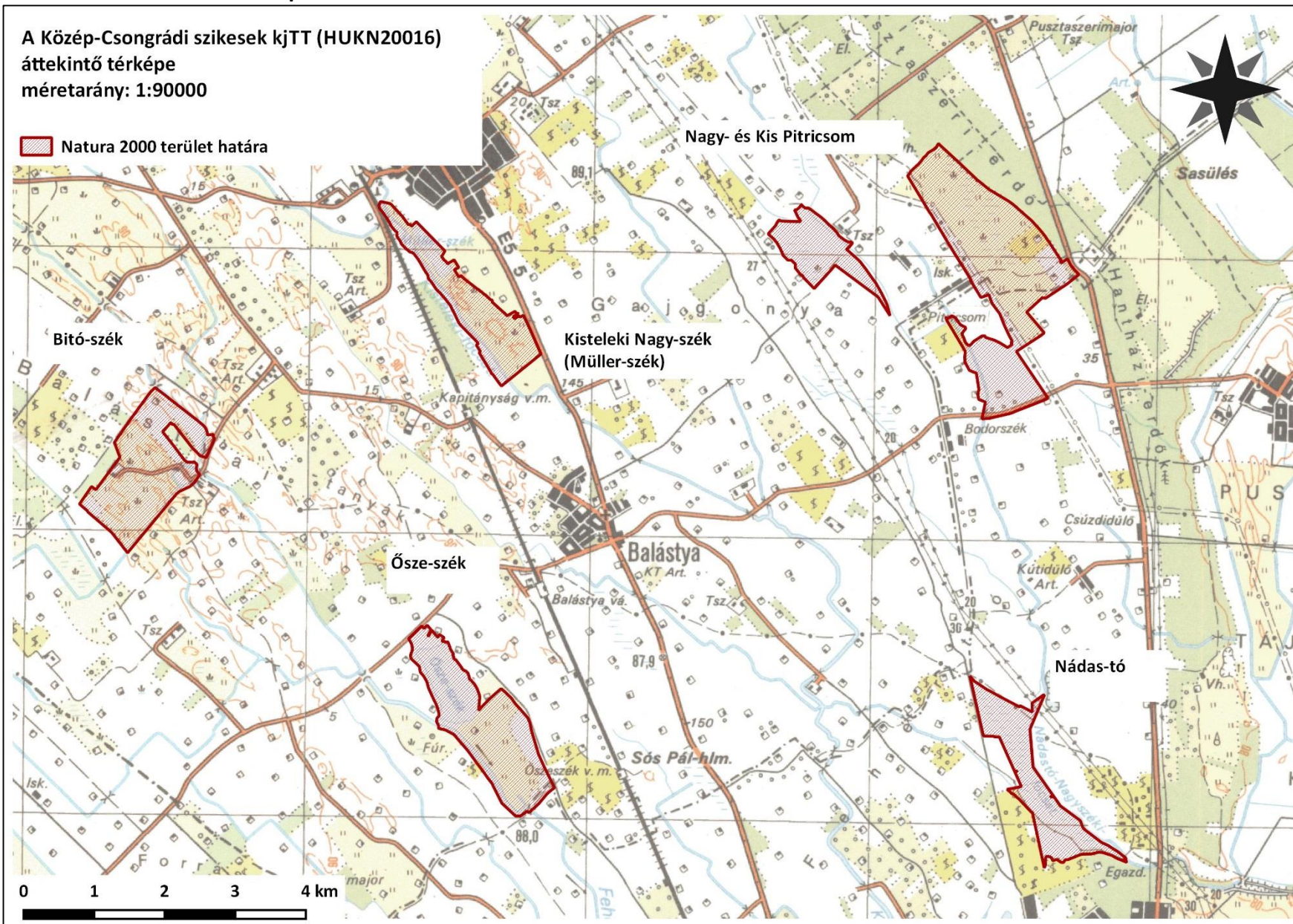
- Legalább a 12 évenként javasolt felülvizsgálni és frissíteni a terület élőhelytérképét
- A **vöröshasú unka** állománybecslése állandó mintavételi pontok kijelölésével javasolt, hat éves cikluson belül legalább kétszer, nem száraz időjárású években.
- A **dunai gőte** állományvizsgálatát az NBmR módszertan alapján javasolt végezni.
- A vidra állományvizsgálatát, ill. az állomány monitorozását az országjelentésekhez igazítva javasolt elvégezni – akár a természetvédelmi őri munka keretében.
- Az átfedő KMT területen releváns jelölő madárfajokra (ugartyúk, szalakóta, kis őrgébics) és a Madárvédelmi Irányelv I. mellékletében felsorolt madárfajokra a szokásos természetvédelmi őri és Magyar Madártani Egyesület által végzett felmérések elegendők.
 - o A szalakóta védelmére induló LIFE pályázat keretében odúk kihelyezése és a költségi eredmény ellenőrzése javasolt, éves szinten. Ez egybeköthető a kis őrgébics állomány számlálásával.

- Az ugartyúk állományának becslése célzott felméréssel javasolt, hat éves cikluson belül legalább kétszer, nem száraz időjárású években.
- Kiszáradt aszat elterjedésének és állományának nyomon követése az NBmR módszertan alapján, eseménykövetéssel javasolt, a felmérést a csapadékos évekre javasolt időzíteni. Az ismert és újonnan feltárt állományfoltokban tőszámbecslést kell végezni.

1. melléklet – áttekintő térkép

A Közép-Csongrádi szikések kJTT (HUKN20016)
áttekintő térképe
méretarány: 1:90000

 Natura 2000 terület határa

A Közép-csongrádi szikesek kJTT kezelési egységei – 1. térkép: Ősze-szék

A Közép-Csongrádi szikesek kJTT
(HUKN20016) kezelési egységei
Ősze-szék területegység
méretarány: 1:20000

 Natura 2000 terület határa

Kezelési egységek

 KE1 - gyepek (száraz, üde és szikes gyepek)

 KE2 - szikes mocsarak (zsiókások)

 KE3 - szántók

 KE4 - nádasok

 KE4 - állandó vízfelületek

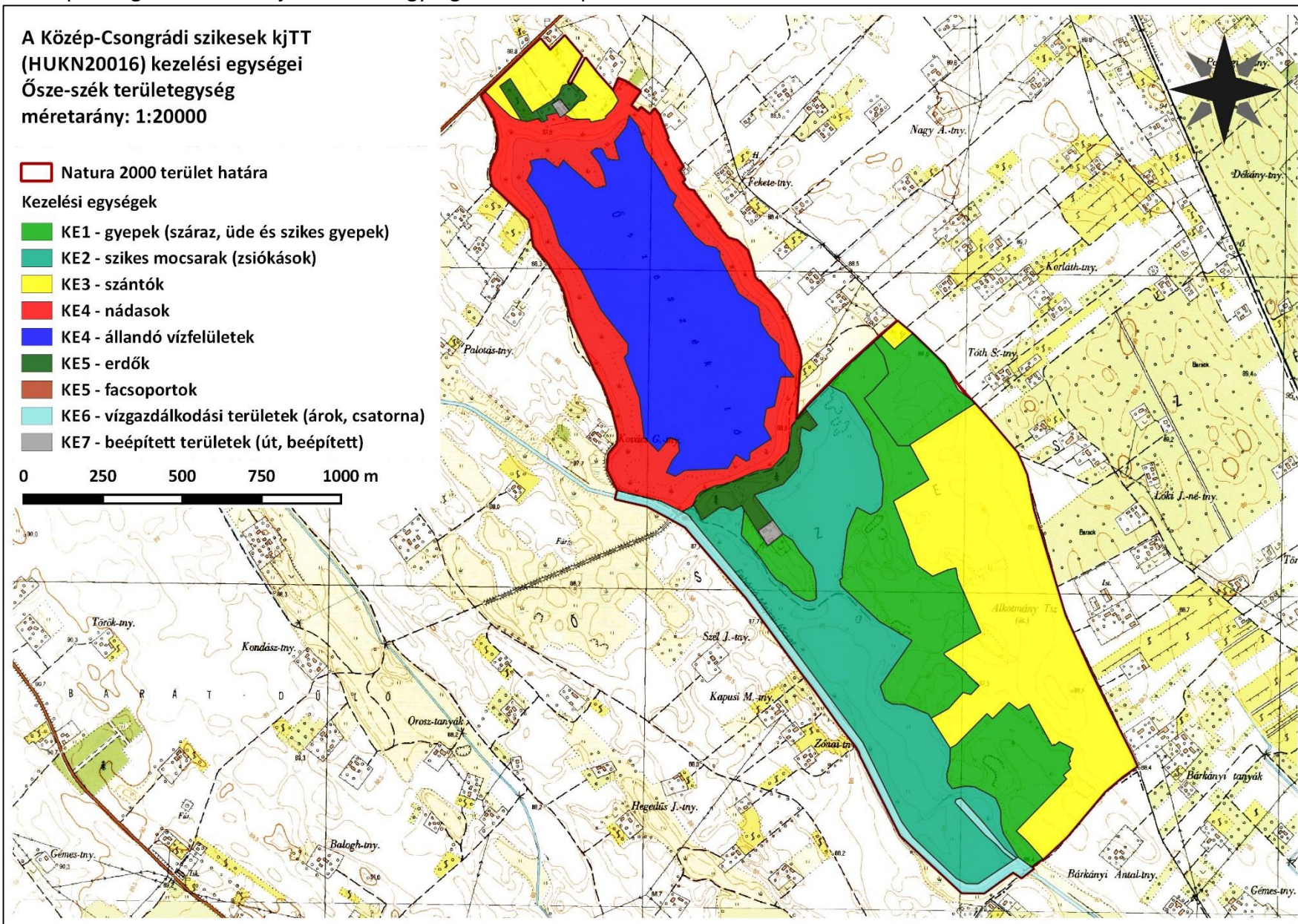
 KE5 - erdők

 KE5 - facsoportok

 KE6 - vízgazdálkodási területek (árok, csatorna)

 KE7 - beépített területek (út, beépített)

0 250 500 750 1000 m

Közép-csongrádi szikesek kJTt kezelési egységei – 2. térkép: Bitó-szék

A Közép-Csongrádi szikesek kJTt (HUKN20016) kezelési egységei
Bitó-szék területegység
méretarány: 1:20000

 Natura 2000 terület határa

Kezelési egységek

 KE1 - gyepek (száraz, üde és szikes gyepek)

 KE2 - szikes mocsarak (zsiókások)

 KE3 - szántók

 KE4 - nádasok

 KE4 - állandó vízfelületek

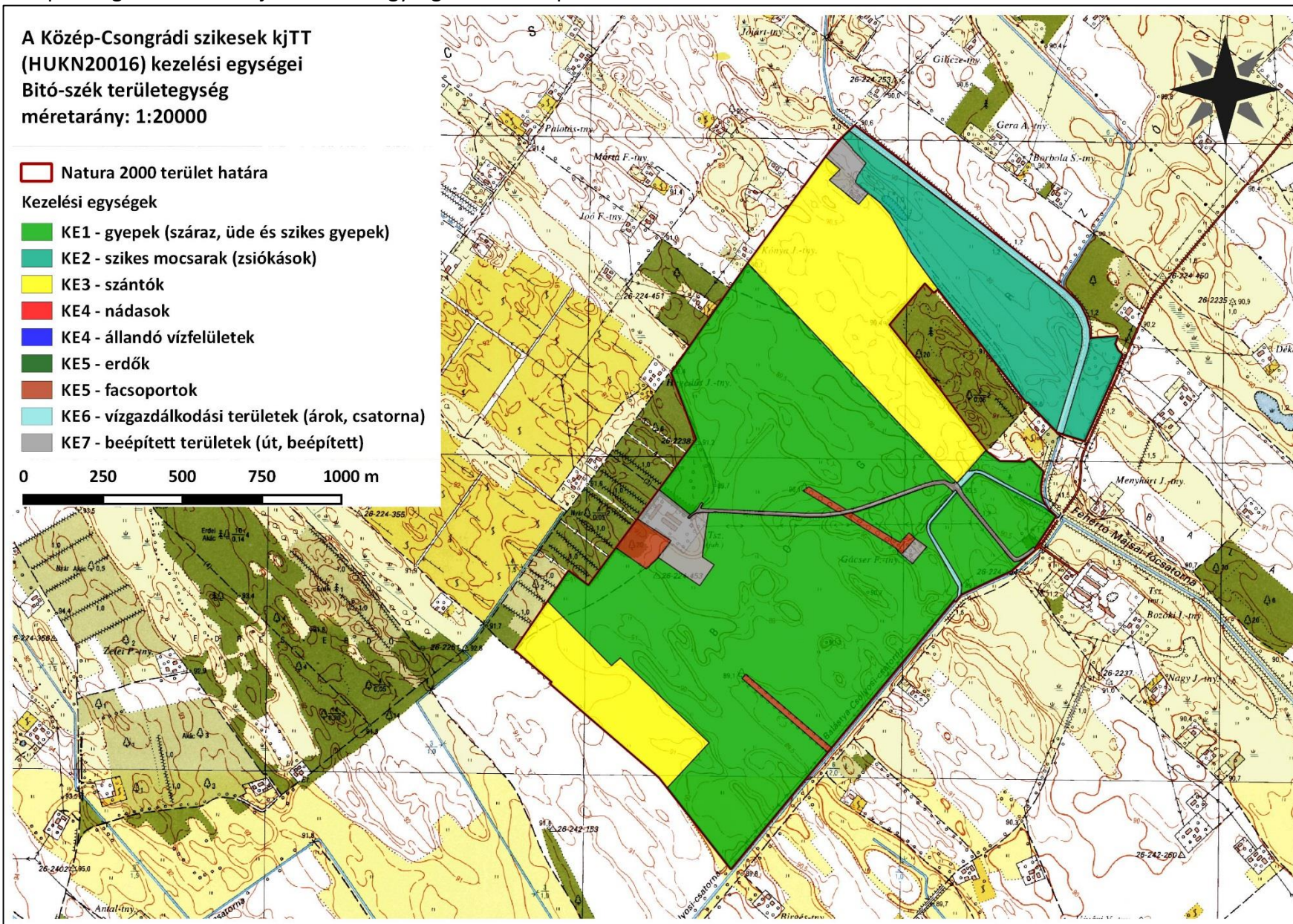
 KE5 - erdők

 KE5 - facsoportok

 KE6 - vízgazdálkodási területek (árok, csatorna)

 KE7 - beépített területek (út, beépített)

0 250 500 750 1000 m

A Közép-csongrádi szikesek kJTT kezelési egységei – 3. térkép: Nádas-tó

A Közép-Csongrádi szikesek kJTT
(HUKN20016) kezelési egységei
Nádas-tó területegység
méretarány: 1:20000

 Natura 2000 terület határa

Kezelési egységek

 KE1 - gyepek (száraz, üde és szikes gyepek)

 KE2 - szikes mocsarak (zsiókások)

 KE3 - szántók

 KE4 - nádasok

 KE4 - állandó vízfelületek

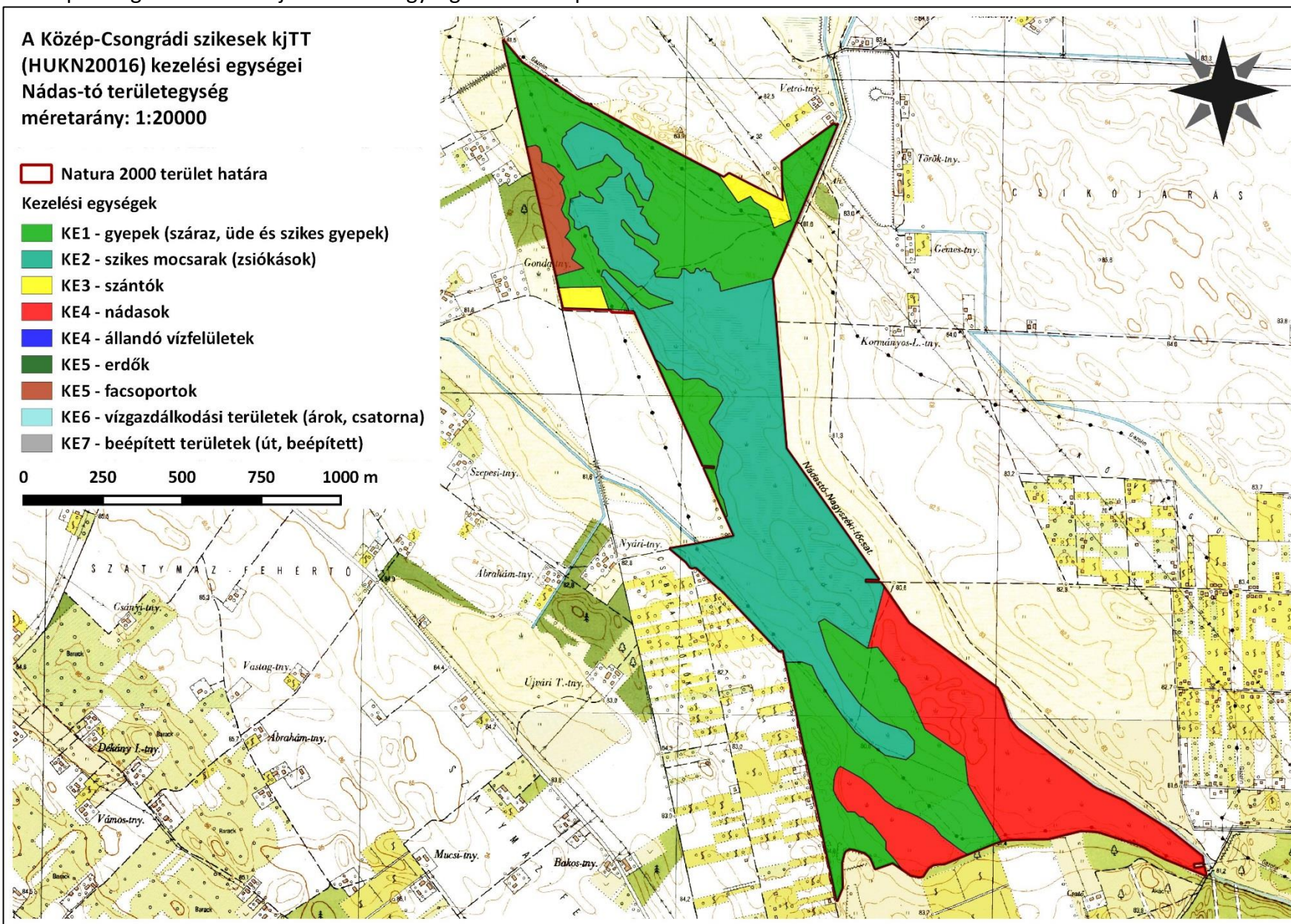
 KE5 - erdők

 KE5 - facsoportok

 KE6 - vízgazdálkodási területek (árok, csatorna)

 KE7 - beépített területek (út, beépített)

0 250 500 750 1000 m

A Közép-csongrádi szikesek kJTT kezelési egységei – 4. térkép: Kisteleki Nagy-szék (Müller-szék)

A Közép-Csongrádi szikesek kJTT
(HUKN20016) kezelési egységei
Müller-szék (Nagy-szék) területegység
méretarány: 1:20000

 Natura 2000 terület határa

Kezelési egységek

 KE1 - gyepek (száraz, üde és szikes gyepek)

 KE2 - szikes mocsarak (zsiókások)

 KE3 - szántók

 KE4 - nádasok

 KE4 - állandó vízfelületek

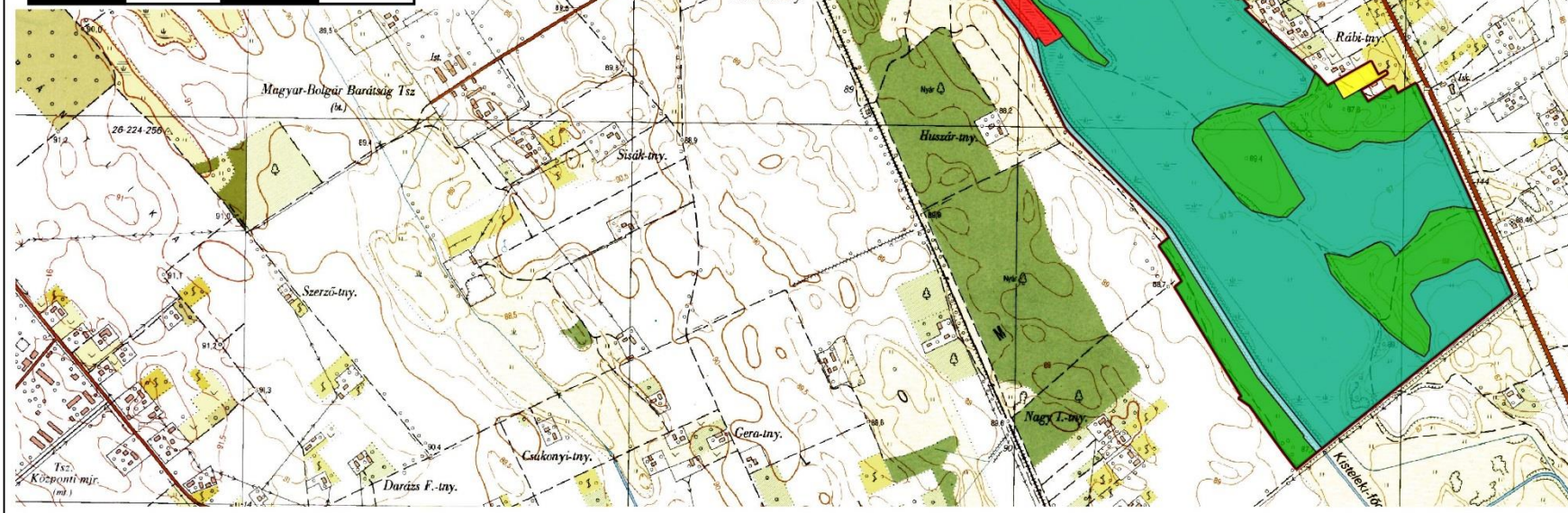
 KE5 - erdők

 KE5 - facsoportok

 KE6 - vízgazdálkodási területek (árok, csatorna)

 KE7 - beépített területek (út, beépített)

0 250 500 750 1000 m

A Közép-csongrádi szikesek kJTT kezelési egységei – 5. térkép: Pitricsom (Nagy-pitricsom)

A Közép-Csongrádi szikesek kJTT (HUKN20016)
kezelési egységei
Nagy-pitricsom (Pitricsomi-legelő területegység
méretarány: 1:30000

 Natura 2000 terület határa

Kezelési egységek

 KE1 - gyepek (száraz, üde és szikes gyepek)

 KE2 - szikes mocsarak (zsiókások)

 KE3 - szántók

 KE4 - nádasok

 KE4 - állandó vízfelületek

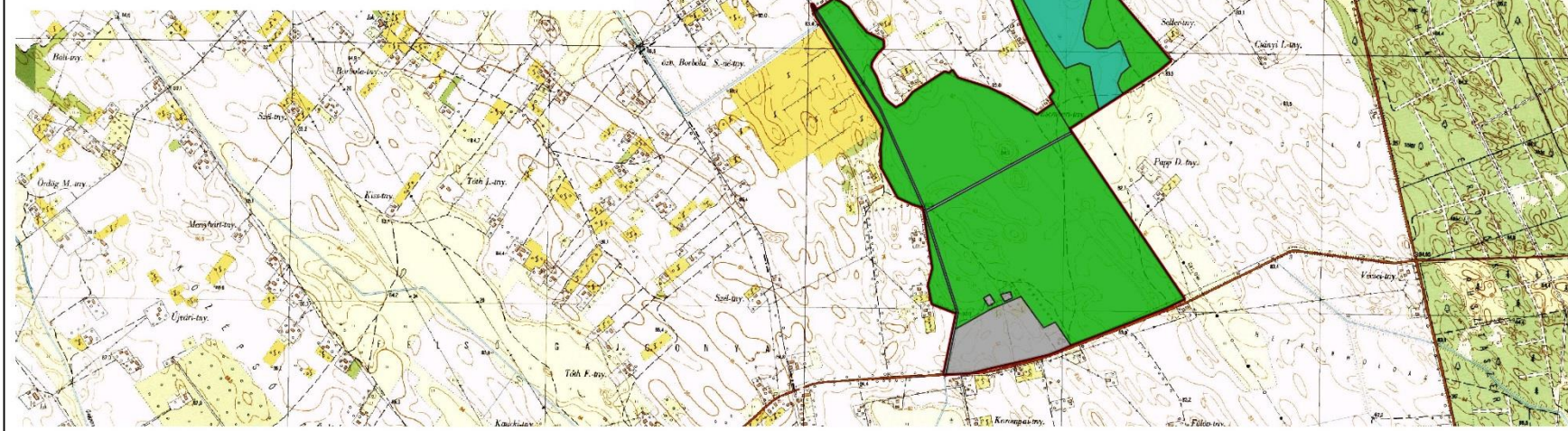
 KE5 - erdők

 KE5 - facsoportok

 KE6 - vízgazdálkodási területek (árok, csatorna)

 KE7 - beépített területek (út, beépített)

0 500 1000 1500 m

A Közép-csongrádi szikesek kJTT kezelési egységei – 7. térkép: Sárgatanya-tó (Kis-pitricsom)

A Közép-Csongrádi szikesek kJTT (HUKN20016)
kezelési egységei
Sárgatanya-tó (Kis-Pitricsom) területegység
méretarány: 1:15000

 Natura 2000 terület határa

Kezelési egységek

 KE1 - gyepek (száraz, üde és szikes gyepek)

 KE2 - szikes mocsarak (zsiókások)

 KE3 - szántók

 KE4 - nádasok

 KE4 - állandó vízfelületek

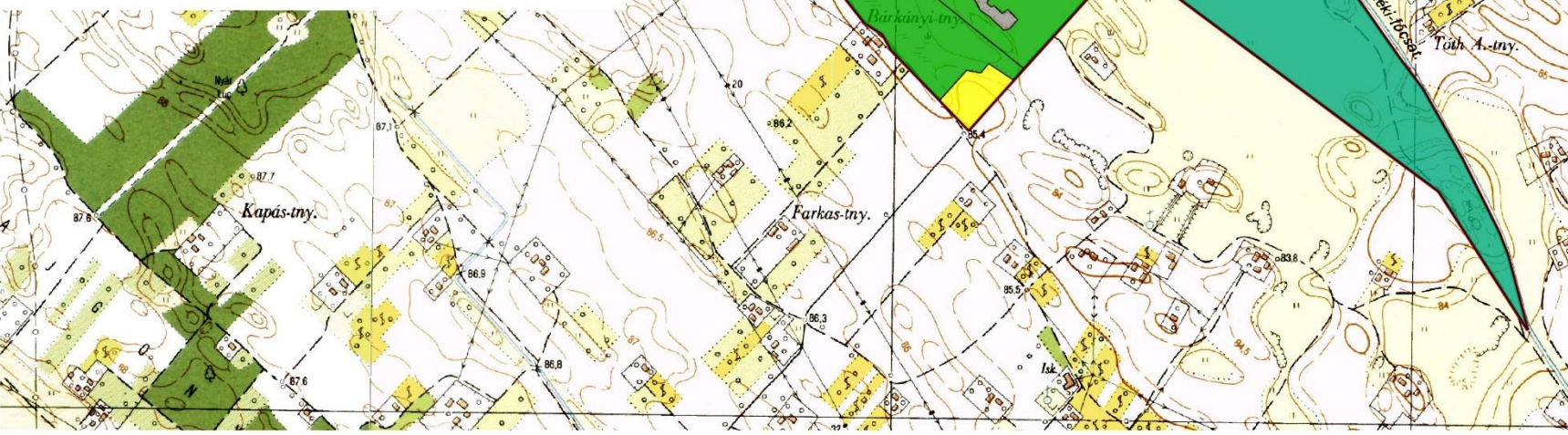
 KE5 - erdők

 KE5 - facsoportok

 KE6 - vízgazdálkodási területek (árok, csatorna)

 KE7 - beépített területek (út, beépített)

0 250 500 750 m

MEPAR-blokk	Település	Támogatható	Összes ter.	Natura2000	Területegység	Területrész	Kezelési blokk	Kezelési egység kódja
HTPRL-J-11	Balástya	87.67 ha	93.78 ha	Igen	Bitó-szék	aszfaltúttól D-re eső legelő	szikes gyepp, facsoport, szántó	2FA01, 2FA02, 2SI05
HDD5L-6-11	Balástya	35.99 ha	38.03 ha	Igen	Bitó-szék	aszfaltúttól É-ra eső legelő	szikes gyepp	2SI04
HQ1CL-C-11	Balástya	3.87 ha	4.20 ha	Igen	Bitó-szék	naperőművel szembeni rész	szikes gyepp	2SI02
HPWRL-M-11	Balástya	4.08 ha	4.25 ha	Igen	Bitó-szék	erdőtől DK-re eső rész	szikes gyepp	2SI01
HCQYL-A-11	Balástya	27.88 ha	28.25 ha	Igen	Bitó-szék	szántó	szántó	2SA01
HCJYL-4-11	Balástya	21.41 ha	22.02 ha	Igen	Bitó-szék	É-i medervonulat	szikes mocsár	2MO01
H4061-X-11	Balástya	7.31 ha	10.10 ha	Igen	Őszeszék	tótól É-ra eső rész	szántó, facsoport, beépített	1EP02, 1FA01, 1SA02, 1SA03
H4ED1-L-11	Balástya	0.00 ha	72.42 ha	Igen	Őszeszék	a tó	állandó vízfelület, tószegélyi nádas	1TO01, 1NA01
HX3T1-H-11	Balástya	124.12 ha	129.50 ha	Igen	Őszeszék	Kis-Őszeszék és a kísérő szántók	szántó, szikes gyepp, szikes mocsár	1AR01, 1EP01, 1FA02, 1GY01, 1GY02, 1MO01, 1SA01, 1SA04, 1SI01, 1SI02
H87D1-J-11	Sándorfalva	26.15 ha	70.29 ha	Igen	Nádas-tó	csatornától D-re	nádas, szikes gyepp, szikes mocsár	3MO01, 3NA01, 3NA02, 3SI03
H5C01-5-11	Sándorfalva	25.18 ha	62.75 ha	Igen	Nádas-tó	Csatornától É-ra	szántó, szikes gyepp, szikes mocsár, facsoport	3FA01, 3MO01, 3SA02, 3SI01, 3SI02
H6T61-U-11	Sándorfalva	24.12 ha	25.50 ha	Igen	Nádas-tó	ÉNY-i szántók, csak kis része valóban Natura!	szántó	3SA01
HKWP3-W-11	Ópusztaszer	0.00 ha	6.95 ha	Nem	Sárgatanya-tó	kertészet: blokk nem Natura, valójában kis része Natura	beépített	6EP01
HWT5Y-H-11	Balástya	18.69 ha	50.06 ha	Igen	Sárgatanya-tó	főmeder	szikes mocsár, szikes gyepp	6MO02, 6SI01
HTECY-7-11	Balástya	14.45 ha	14.57 ha	Igen	Sárgatanya-tó	déli nyúlvány	szikes mocsár	6MO02
HC9RY-2-11	Ópusztaszer	8.01 ha	8.54 ha	Igen	Sárgatanya-tó	szántó a tómeder közepénél	szántó, beépített (volt tanyahely)	6EP02, 6SA03
HX1CY-X-11	Ópusztaszer	0.64 ha	0.64 ha	Igen	Sárgatanya-tó	szántó a tómeder közepénél	szántó, beépített (volt tanyahely)	6EP02, 6SA03
H6L5Y-K-11	Ópusztaszer	27.99 ha	47.61 ha	Igen	Pitricsom	északi rész (villanyvezeték-től É-ra, a NY-i erdővel)	erdő, szikes gyepp, szikes mocsár, facsoport	5FA01, 5FA02, 5FA03, 5MO01, 5SI01

H81CY-8-11	Ópusztaszer	89.01 ha	115.11 ha	Igen	Pitricsom	középső rész (villanyvezeték és átlós út között)	erdő, szikes gyeper, szikes mocsár, facsoport, szántó, beépített	5FA03, 5SI01
HDAYY-A-11	Dóc	54.88 ha	66.83 ha	Igen	Pitricsom	karámos rész	szikes gyeper, szikes mocsár	5MO02, 5SI05
H9QYY-M-11	Ópusztaszer	16.96 ha	17.78 ha	Igen	Pitricsom	Kelet, szántó	szikes gyeper	5SI01
HWUCY-Q-11	Ópusztaszer	16.89 ha	17.75 ha	Igen	Pitricsom	Kelet, szántó	szántó	5SA01
HD1CY-D-11	Ópusztaszer	7.69 ha	8.27 ha	Igen	Pitricsom	délkeleti szántók	szántó	5SA01
HXWRY-8-11	Dóc	19.45 ha	20.31 ha	Igen	Pitricsom	DNY-i nyúlvány	szikes gyeper	5SI03
HJ05Y-9-11	Dóc	45.20 ha	48.00 ha	Igen	Pitricsom	D-i nyúlvány, gyeper	szikes gyeper	5SI04
HJWRY-U-11	Dóc	0.00 ha	9.64 ha	Igen	Pitricsom	D-i nyúlvány, kertészet	beépített	5EP07
H9D5Y-F-11	Kistelek	0.00 ha	36.48 ha	Igen	Nagy-szék	északi , nádas meder	nádas	5NA02
HX7CY-5-11	Balástya	4.18 ha	4.23 ha	Igen	Nagy-szék	kilátó földnyúlványa	száraz gyeper	4GY01
HX8KY-D-11	Balástya	0.00 ha	33.78 ha	Igen	Nagy-szék	vakszikes-zsíókás folt	szikes mocsár	4MO01
HFMCY-3-11	Balástya	46.77 ha	47.52 ha	Igen	Nagy-szék	D-i rész	szikes gyeper, szikes mocsár	4MO01, 4SI01, 4SI02
HY1CY-Y-11	Dóc	4.59 ha	8.20 ha	Igen	Pitricsom	D-i nyúlvány, csatornától NY-ra (csak kesekny sáv Natura!)	szikes gyeper	5SI02
H9ECY-P-11	Kistelek	16.75 ha	20.61 ha	Igen	Nagy-szék	csatorna jobb parti (NY-i) része a Natura 2000 területnek	nádas	5NA04

3. melléklet – A tervezési területen található MePAR fizikai blokkok jegyzéke, illetve a blokkok és a kezelési egységek összefüggései

4. melléklet – a tervezési területen található erdőrészletek jegyzéke és a vonatkozó kezelési javaslatok

Település	Tag	Részlet	Gazdálkodó	Terület (ha)	Rendeltetés	Faállomány	Kor	Záródás	Vágáséretségi kor	Előírás a tervidőszakra	Felújítási előírás a tervidőszakra	Javaslat az aktuális üzemtervi időszakra	Hosszú távú javaslat
Ópusztaszer	101	A	magán 1	0,69	FT	ZJ	16	100	40	nincs	nincs	nincs	alacsonyabb véghasználati kor, hazai fajos állománycsere vagy gyeppé alakítás, gyenge legeltetés
Ópusztaszer	101	B	magán 1	0,56	FT	SZNY (ZJ)	25	60	30	nincs	nincs	ZJ eltávolítás	magasabb vágáskor
Ópusztaszer	101	C	magán 1	5,93	FT	SZNY (A)	25	81	30	10% TKGY	nincs	akác kivétele a részletből (vegyszeres előléssel)	HNY-ELL, két eltérő időpontú véghasználat
Ópusztaszer	101	D	magán 1	1,46	FT	A 75%, SZNY 25%	25	76	30	nincs	nincs	nincs	A TRV (vegyszeres kezeléssel), SZNY hagyásfoltok, felújítás: HNY-ELL, gyenge legeltetés
Ópusztaszer	101	E	magán 1	5	FT	FF	24	88	50	10% TI	nincs	selyemkóró elleni védekezés	FF/EF vagy HNY-ELL
Ópusztaszer	101	F	magán 1	1,36	FT	A	25	85	30	nincs	nincs	selyemkóró elleni védekezés	HNY-ELL
Ópusztaszer	101	G	magán 1	1,96	FT	SZNY 77%, A 23%	6	100	35	nincs	nincs	selyemkóró elleni védekezés	A TRV (vegyszeres kezeléssel), SZNY hagyásfoltok, felújítás: HNY-ELL
Ópusztaszer	101	H	magán 1	0,55	FT	SZNY 67%, ÓNY 33%	25, 29	66	35, 39	nincs	nincs	selyemkóró elleni védekezés	SZNY hagyásfolt, HNY-ELL
Ópusztaszer	101	NY	magán 1	0,24									
Ópusztaszer	101	TI	magán 1	6,3								jelölő szikes gyeppé, gyeppé kezelendő	jelölő szikes gyeppé kezelendő
Ópusztaszer	104	A	magán 2	0,56	FT	SZNY	24	73	30	nincs	nincs	selyemkóró elleni védekezés	vágáskor emelése, HNY-ELL, SZNY hagyásfák

Ópusztaszer	104	B	magán 2	0,37	FT	SZNY 50%, A 50%	24	74	30	nincs	nincs	selyemkóró elleni védekezés	A TRV (vegyszeres kezeléssel), SZNY hagyásfoltok, felújítás: HNY- ELL, gyenge legeltetés, SZNY hagyásfák
Ópusztaszer	104	C	magán 2	8,41	FT	SZNY 66%, A 34%	24	80	30	nincs	nincs	selyemkóró elleni védekezés	A TRV, SZNY vágáskor emelés, felújítás legalább 3 részterülettel HNY-ELL, SZNY hagyásfák
Ópusztaszer	104	D	magán 2	0,68	FT	A	24	71	30	nincs	nincs	enyhe nyomással legeltetés	HNY-ELL talajkímélő technológiával
Ópusztaszer	104	E	magán 2	1,74	FT	A	24	69	30	nincs	nincs	enyhe nyomással legeltetés	HNY-ELL talajkímélő technológiával
Ópusztaszer	104	F	magán 2	10,09	FT	SZNY	24	74	30	nincs	nincs	selyemkóró elleni védekezés	felújítás legalább 3 részterülettel (ehhez részben vágáskor emelés) HNY-ELL, talajkímélet, SZNY hagyásfák
Ópusztaszer	104	G	magán 2	0,99	FT	SZNY	24	79	30	nincs	nincs	selyemkóró elleni védekezés	vágáskor emelése, SZNY hagyásfák, HNY-ELL
Ópusztaszer	104	NY1	magán 2	2,12								legeltetés, selyemkóró elleni védekezés	legeltetés
Ópusztaszer	104	NY2	magán 2	0,18								legeltetés, selyemkóró elleni védekezés	legeltetés
Ópusztaszer	104	TI1	magán 2	1,7								legeltetés, selyemkóró elleni védekezés	legeltetés
Ópusztaszer	104	TI2	magán 2	0,19								legeltetés, selyemkóró elleni védekezés	legeltetés
Ópusztaszer	104	TI3	magán 2	6,9								legeltetés, selyemkóró elleni védekezés	legeltetés
Ópusztaszer	104	TI4	magán 2	1,66								legeltetés, selyemkóró elleni védekezés	legeltetés

3. 3 A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A Közép-csongrádi szikesek kJT területének jelentős része *ex lege* védelem alatt áll. E területeken a természet védelméről szóló 1996 évi LIII. törvény, köznapi nevén a Természetvédelmi Törvény az irányadó.

A védett területnek nem minősülő Natura 2000 területek esetében az alapvető szabályozási keretet a 275/2004 (X. 8.) Natura 2000 Korm. rendelet adja meg.

A Natura Korm. rendeletben foglaltaknál részletesebb kötelező földhasználati szabályok vonatkoznak a **Natura 2000 gyepterületekre** (kivételt képeznek a honvédelmi kezelésű állami tulajdonú gyepek). Ezeket 269/2007 (X. 18.) Korm. rendelet tartalmazza, illetve a fenntartási terv 3.2.1.1 pontjában a *Gyepterületek kezelése* c. fejezet első részében soroltuk fel ezeket.

Erdőterületeken a Natura 2000 szempontokat jelenleg hatályos körzeti erdőterv, illetve az ez alapján készített üzemtervek tartalmazzák. A fenntartás terv javaslatai a következő tervezés során építhetők be az erdőtervekbe.

Az ezen túlmutató előírás-javaslatok a jelenleg érvényben lévő szabályozás alapján agrár-környezetgazdálkodási, illetve erdő-környezetvédelmi programok keretében, önkéntes vállalásként valósíthatók meg. Erről részletesebben a 3.3.1 fejezet számol be.

3. 3. 1 Agrártámogatások

A területalapon járó támogatások és kifizetések adminisztratív alapja a Mezőgazdasági Parcella-azonosító Rendszer (MePAR) fizikai blokkok rendszere.

A Közép-csongrádi szikesek kJT területén található MePAR blokkok összefoglaló táblázata a 2. mellékletben található.

3. 3. 1. 1 Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

Az alábbiakban az egységes területalapú támogatáson felül a Közép-csongrádi szikesek kJT Natura 2000 területen való mező- és erdőgazdálkodás során igénybe vehető **kompenzációs jellegű** kifizetéseket, illetve a környezet- és természetvédelmi célú **mező- és erdőgazdálkodási támogatásokat** soroljuk fel.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékeként igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések

A területen található gyepek és magánkézben lévő erdőterületek esetében a vonatkozó szabályozás alapján hektáronkénti **kompenzációs kifizetés** vehető igénybe:

A Natura 2000 *gyepterületekre* vonatkozó kötelező előírásokat és kompenzációs kifizetéseket a 269/2007 (X. 18.) Korm. rendelet, illetve a 128/2007 (X. 31.) FVM rendelet tartalmazza. Ennek alapján a Natura 2000 gyepeket a HMKÁ fenntartása mellett gyepeként kell hasznosítani, amelyre évi 38 EUR/ha kompenzációs kifizetés vehető igénybe.

A magánkézben levő Natura 2000 *erdőterületekre* a 41/2012 (IV. 27.) VM rendelet alapján kapható kompenzációs támogatás az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően évente 40-230 EUR/ha mértékben.

Önkéntesen vállalt előírások nyomán igényelhető mező- és erdőgazdálkodási támogatások

Horizontális AKG-célprogramok

A Közép-csongrádi szikesek kJT területén az **agrár-környezetgazdálkodási célprogramok** közül az ország egész területén (a támogatható területeken) igénybe vehető *horizontális*, gyepgazdálkodási célprogramok is elérhetők, ugyancsak a 61/2009 (V. 14.) FVM-rendelet jelenleg hatályos rendelkezései alapján: **ökológiai gyepgazdálkodás**, illetve **extenzív gyepgazdálkodás**.

A szántóterületek esetében ugyancsak a horizontális szántóföldi célprogramok: **ökológiai növénytermesztés; tanyás gazdálkodás, integrált növénytermesztés** segíthetik a környezetkímélőbb szántóföldi gazdálkodás kialakítását.

Nem termelő mezőgazdasági beruházások

A 33/2008 (III. 27.) FVM rendelet alapján támogatás vehető igénybe olyan fölhasználati intézkedésekre, amelyek a gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, valamint hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez.

A támogatott intézkedések közül a Közép-csongrádi szikesek kJT esetében különösen hasznosak lehetnek a következők: gyeptelepítés, sövénytelepítés, madárvédelmi berendezések létesítése.

3. 3. 1. 2 Javasolt agrártámogatási rendszer

Az előzőekben részletesen kifejtett, gyep- és szántóterületekre vonatkozó, magasabb természetvédelmi hozadékú gazdálkodási javaslatok megvalósítására, a gazdálkodási gyakorlatba való bevezetésére az MTÉT (magas természeti értékű területek) területeken igénybe vehető **zonális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok** nyújtanak megfelelő finanszírozási, támogatási alapot.

A folyamatban lévő MTÉT-felülvizsgálat során a tervek között szerepel a Homokhátság MTÉT terület bővítése, valamint egy új, Tisza-völgy MTÉT létrehozása, amely bővítések nyomán a Közép-csongrádi szikesek kJT hat területegységéből öt az MTÉT területek valamelyikével átfedésbe kerülne.

Ennek folytán ezekre a területre is igényelhetőek lehetnek majd a *zonális AKG-célprogramok, ill. támogatások, amelyek specifikusabb természetvédelmi célkitűzéseket és magasabb hektáronkénti kifizetési összeget jelenthetnek.*

Javasoljuk az MTÉT tervezés és felülvizsgálat során – a jelenlegi terveknek megfelelően – a Közép-csongrádi szikesek kJT MTÉT-területekkel való lefedését, illetve a területek bővítését a Kisteleki Nagy-szék (Müller-szék) területével.

3. 3. 2 Pályázatok

Csak pályázati támogatásból megvalósítandó, nagyobb forrásigényű természetvédelmi intézkedésre nincs szükség a területen.

3. 3. 3 Egyéb

Nincs egyéb javaslat.

3. 4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3. 4. 1 Felhasznált kommunikációs eszközök

Eszköz típusa	Dokumentum típusa	Részvevők száma/levél, hirdetmény száma	Időpont
terepbejárás	jegyzőkönyv	Összesen 10 fő (2 fő/ időpont)	2013. szeptember 5 – két helyszínen, 2013. Szeptember 9., 2013. szeptember 10. – két helyszínen
gazdafórum	jelenléti ív és emlékeztető	Összesen 64 fő (Balástya:26 fő, Ópusztaszer:22 fő Sándorfalva: 16 fő)	2014. márc. 18. 9:00 Ópusztaszer; 2014. márc.18.15:00 Sándorfalva; 2014. márc. 20. 9:00 Balástya
önkormányzati közzététel	önkormányzati igazolás	5 db kifüggesztési igazolás	Ópusztaszer:2014.aug.12-29. Kistelek:2014. aug.11-29. Balástya:2014.aug.12-29. Sándorfalva: 2014.aug.12-29. Dóc: 2014.aug.11-29.
honlap	internetes elérhetőség, honlap címe	1 db.	www.natura.2000.hu
érintettek levélben vagy e-mailban történő megkeresése és tájékoztatása	levélről és postai feladást igazoló szelvényről másolat, kinyomtatott e-mail visszaigazolás	3 alkalommal	Előzetes általános tájékoztató levél a fenntartási tervezés megkezdéséről, az egyes tervváltozatokról, valamint értesítések a gazdafórumok előtt.
egyéb	Interjúk helyi érintettekkel	5 db.	A fenntartási terv elkészítésével párhuzamosan a természetvédelmi őrszolgálat területileg illetékes tagjai kérdőíves interjúkat készítettek a helyi érintettek (helyben gazdálkodók, illetve a területen földtulajdonnal rendelkezők) egy szűkebb csoportjával, akik egyrészt tudomást szerezhettek arról, hogy fenntartási terv készül a területre, másrészt lehetőséget kaptak arra, hogy a természetvédelmi szempontokkal, jelenlegi előírásokkal kapcsolatos véleményüket elmondják, illetve javaslatokat tegyenek a gazdálkodás és természetvédelem összehangolására a tervezési területen.

Interjúk helyi érintettekkel

A fenntartási terv elkészítésével párhuzamosan a természetvédelmi őrszolgálat területileg illetékes tagjai kérdőíves interjúkat készítettek a helyi érintettek (helyben gazdálkodók, illetve a területen földtulajdonnal rendelkezők) egy szűkebb csoportjával, akik egyrészt tudomást szereztek arról, hogy fenntartási terv készül a területre, másrészt lehetőséget kaptak arra, hogy a természetvédelmi szempontokkal, jelenlegi előírásokkal kapcsolatos véleményüket elmondják, illetve javaslatokat tegyenek a gazdálkodás és természetvédelem összehangolására a tervezési területen.

Egyeztető fórum a fenntartási terv munkaközi változatának a megvitatására

Az eddig megtett tájékoztatási lépéseken túl fontos kommunikációs eszköz az egyeztető fórum. A területen összesen három egyeztető fórum került megrendezésre 2014. március 18-án Ópusztaszeren és Sándorfalván, továbbá március 20-án Balástyán.

Az egyeztető fórumok jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy ezek révén az érintettek egy nyílt tervezési folyamatba kapcsolódhatnak be, megoszthatják egymással és a tervezőkkel a véleményüket a fenntartási tervek kapcsán, és változtatásokat javasolhatnak. Mindezzel nem csak javulhat a terv szakmai színvonala (hiszen több szempontot fog tükrözni), de növekedhet a terv helyi elfogadottsága is.

A terv egyeztetési változata felkerült a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület által üzemeltetett Natura 2000 információs portálra (www.natura.2000.hu), illetve ismertetésre került a fórumok során. Az önkormányzatok képviselőit a kiértékelő levélben kérjük arra, hogy a terv egyeztetési változatát függesszék ki. A fórum(ok)ra meghívást kaptak a települések vezetői, a jelentősebb helyi gazdálkodók, a hivatalos szervek és kezelők részéről pedig a falugazdászok, a helyi gazdaszövetkezetek és az illetékes Vízügyi Igazgatóság képviselői. A projektben résztvevők oldaláról a tervező, illetve az MME, a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság vettek részt. A fórumok szervezési és lebonyolítási feladatait a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság által megbízott szakértő látja el.

Az érintettek lehetőséget kapnak a terv írásban történő véleményezésére is.

3. 4. 2. A kommunikáció címzettjei

Kommunikáció célcsoportjai	Megnevezés
<p>a Natura 2000 területtel érintett földrészletek tulajdonosai és vagyongazdálkodói, gazdálkodók</p>	<p>Ambrus János Aranybarack Bt Aranyossy Zsolt Bába András Bakacsi Péter Jánosné Balasi József BALÁSTYA KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA Balázs Ferenc, Balázs Tibor Zoltán Bangáné Tóth Zsuzsanna Bányai István Péterné Bárkányi Ferenc Bárkányi József Károly Bartos Sándor Zoltán Batyik Józsefné Benkő László Berger Józsefné Berta László Berta Tibor Bezdány Béla Bindics Ádám Bitó Mátyás Boda Józsefné Bozóki Andrásné Böröcz Flórián Csabai Károlyné Csáki József Csányi József Csányi Sándor Csányiné Szél Aranka Csigér Mónika Irén Dabis Józsefné DALERD DÉLALFÖLDI ERDÉSZETI ZÁRTKÖRŰEN MŰKÖDŐ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG Darázs Ferenc Dékány István Dékány Sándor Dékány Tibor DÓC KÖZSÉGI ÖNKORMÁNYZAT Dömös János Dömös Jánosné Dr Gombos Lászlóné Dr Kiss Attila Péter Erdélyi István Antal Ézsiás László Tibor Fábián Nagy László Faragó B. Antal Faragó Lászlóné</p>
<p>helyi érintettségű környezetvédelmi társadalmi szervezet</p>	<p>Sándorfalva és Környéke Természetvédő Egyesület Vackor Környezet-és Természetvédelmi Egyesület</p>

<p>Natura 2000 területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervei és települési önkormányzatok</p>	<p>ALSÓ-TISZA-VIDÉKI VÍZÜGYI IGAZGATÓSÁG BALÁSTYA KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA FVM CSONGRÁD MEGYEI FÖLDMŰVELÉSÜGYI HIVATAL KISKUNMAJSA ÉS KÖRNYÉKE VÍZGAZDÁLKODÁSI TÁRSULAT KISTELEK VÁROSI ÖNKORMÁNYZAT ÓPUSZTASZER KÖZSÉGI ÖNKORMÁNYZAT SÁNDORFALVA VÁROS ÖNKORMÁNYZATA SZEGED ÉS KÖRNYÉKE VÍZGAZDÁLKODÁSI TÁRSULAT CSMKH Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Ig Csongrád Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség Nemzeti Környezetügyi Intézet Alsó-Tisza-vidéki Kirendeltség Csongrád Megyei Kormányhivatal Szegedi Mérésügyi és Műszaki Biztonsági Hatósága Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Hatóság Magyar Bányászati és Földtani Hivatal Szolnoki Bányakapitányság Kisteleki Járási Hivatal Szegedi Járási Hivatal Csongrád Megyei Kormányhivatal Csongrád Megyei Kormányhivatal Földhivatala Csongrád Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága Csongrád Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága Csongrád Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal Csongrád Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Szakigazgatási Szerve Csongrád Megyei Kormányhivatal Közlekedési Felügyelősége Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Csongrád Megyei Kirendeltsége Magyar Államkincstár Csongrád Megyei Igazgatóság Csongrád Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatala Információszolgáltatási és Nyilvántartási Kompetencia Központ Magyar Közút Nonprofit Zrt. Csongrád Megyei Igazgatóság Csongrád Megyei Kormányhivatal Szegedi Mérésügyi és Műszaki Biztonsági Hatósága</p>
<p>bányászati jogosultságok jogosítóival, valamint ezek gazdasági érdek-képviselői szervek</p>	<p>Magyar Bányászati Szövetség</p>
<p>egyéb területhasználók</p>	<p>MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. TXM Olaj- és Gázkutató Kft. DÉBÁK Dél-Alföldi Építő és Bányászati Kft. BALÁSTYAI FÖLDTULAJDONOSOK VADÁSZTÁRSASÁGA Balástyai "Tóth István" Bérkilövő Vadásztársaság</p>

	Móra Ferenc Vadásztársaság Ópusztaszeri Vízügyi Vadásztársaság Sándorfalvi Vadásztársaság
helyi gazdakör	Szatymazi Gazdakör Közhasznú Egyesület Ópusztaszeri Gazdakör
agrár szakmai és érdekképviseleti szervezet	Mezőgazdasági Vállalkozók és Gazdálkodók Érdekképviseleti Szervezete Csongrád Megyei Agrárkamara
egyéb indokolt célcsoport	Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara

A fenntartási tervben előírtak végrehajtására kötelezettek:

- gazdálkodók;
- Natura 2000 területtel érintett földrészletek tulajdonosai és vagyongazdálkodói;
- Natura 2000 területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervek és települési önkormányzatok;
- bányászati jogosultságok jogosítottjai és ezek gazdasági érdekképviseleti szervei.

A fenntartási terv elkészítésébe bevont partnerek:

- együttműködő partner – területileg illetékes nemzeti park igazgatóság.

A fenntartási terv eredményeit felhasználó, illetve a projekt végrehajtását felügyelő szervek:

- az ágazatban működő döntéshozó, felügyeleti szervek;
- támogatást biztosító és a végrehajtást felügyelő szervezetek;
- helyi érintettségű környezetvédelmi társadalmi szervezet;
- falugazdászok;
- agrár-érdekképviseleti szerv;
- egyéb azonosított érintettek.

3. 4. 3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Észrevételt tette	A legfontosabb észrevételek összefoglaló ismertetése	Beépítésre került-e a tervbe?	Ha nem – indoklás, ha igen - hova került beépítésre
Alsó-Tisza-Vidéki Vízügyi Hatóság	Az érintett területeken meglévő csatornák elsődleges funkciója a belvízelvezetés. A csatornában összegyülekező vizek visszatartása az elsődleges funkció sérelme nélkül valósítható meg. A csatornák üzemeltetési rendjére vonatkozó módosítások a meglévő vízjogi engedélyek módosításával, új kialakítás esetében pedig vízjogi létesítési engedély kiadását követően történhet meg.	nem	A terv nem tartalmazza a természetvédelmi célállapot eléréséhez kapcsolódó intézkedésekhez szükséges engedélyezési folyamatok ismertetését.
Alsó-Tisza-Vidéki Vízügyi Igazgatóság	V45: November 1. És február 15. Között lehet nádaratást folytatni, a mindenkori	nem	Élőhelyek kezelése fejezetben található „vizes élőhelyekre, nádasra” vonatkozó kezelési javaslatok nem

	<p>időjárési és talajviszonyok figyelembe vételével. Észrevétel: Amennyiben az üzembiztonság megkívánja, a nád irtását a kapcsolódó csatornákon a fenti időszakon kívül is el kell végezni, emiatt kérjük a fenti tervből törölni.</p>		<p>érintik és nem korlátozzák az ATIVIZIG alapfeladatainak ellátását, mert azok nem vonatkoznak a CSA rövidítéssel jelölt csatornákra (amelyek az ATIVIZIG kezelésében álló területek).</p>
Alsó-Tisza-Vidéki Vízügyi Igazgatóság	<p>Kotrásos karbantartás során a feltüntetett időkorlátoktól bizonyos esetekben szükséges eltekinteni, ezért kérjük a kitélt a fenntartási tervől törölni.</p>	nem	<p>Nem látjuk megalapozottnak a javaslatot.</p>
Alsó-Tisza-Vidéki Vízügyi Igazgatóság	<p>A csatornák karbantartásakor igazgatóságunk előnyben részesíti a hínárkaszállást, nádvágást, a kotrás kivitelezésére kizárólag részletes felmérés után, az Alsó-Tisza-vidéki KTF és az Alsó-Tisza-vidéki VIHA engedélyével kerül sor. Emiatt kérjük, a fenti megkötéseket (V6, V8, V15, V33, V41, V42, V44, V45) a fenntartási tervből kivenni szíveskedjenek.</p>	nem	<p>A javaslat nem tiltja kategorikusan a teljes kotrást. Előtérbe helyezi ugyan a növényzetirtást és a félszelvényű kotrást, de szükség szerint így is biztosítható a vízjogi engedélyekben szereplő kereszttszelvény megtartása, helyreállítása.</p>
Alsó-Tisza-Vidéki Vízügyi Igazgatóság	<p>Alapvetően nem javasoljuk a csatornák és fenntartó sávjuk védettségét, tekintettel arra, hogy a leírt elképzelések és megfogalmazott feltételek hatásvizsgálata nem történt meg, a vízjogi engedély nem került módosításra, a megvalósítás technikai feltételének biztosítása és erőforrás igénye nem ismert, az előírások betartásának többlet pénzügyi fedezete nem látható.</p>	nem	<p>Jelen terv nem tesz javaslatot védettségre, mert a már jogszabállyal kihirdetett Natura 2000 terület fenntartási terv javaslatát tartalmazza.</p>
Gazdafórum	<p>A sárga ház területi megnevezés nem pontos, helyesen: Sárga-tanya.</p>	igen	<p>A tervben, ahol említve volt a sárga ház, ott módosításra került Sárga-tanya megnevezéssel.</p>
Interjúk helyi érintettekkel	<p>Az interjúalanyok nem tettek javaslatot a tervre vonatkozóan.</p>		